

Vinko Vodopivec

STAREJŠA
SLOVENSKA
ETNOGENEZA

ZALOŽNIŠTVO JUTRO

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem za vzpodbude in pripombe pri snovanju knjige, ki so jih podali: prof. dr. Anton Perdih, doc. dr. Jože Rant, Anthony Ambrozic, Boštjan Rode in Mira Šekoranja!

Vinko Vodopivec

VSEBINA

Starejše slovenska etnogeneza.	7
UVODNI SESTAVKI	15
STANJE DUHA.	17
PRAVA, VPRAŠLJIVA IN LAŽNA ZNANOST	19
MITSKO IN STEREOTIPNO V SLOVENSKEM POGLEDU NA ZGODOVINO	27
SODOBNA ZNANOST	33
 Naše korenine	35
Korenine zahodnih in južnih slovanov.	47
Primerjava sodobnih evropskih, indoevropskih in nekaterih starih jezikov.	66
Kelti na slovenskem – mit ali resnica.	88
 Študije napisov.	128
VENETSKI NAPISI	128
Atestinske tabliceso praslovenski napisi	131
Študija prečrkovanj in branj najstarejšegavenetskega napisa.	168
Najdaljši venetski napis	179
Venetski napis na vojvodskem prestolu	201
Napisi stara sušica in vintarjevec	206
Napisi na ptujskih oljenkah	210
Napisa na situlah iz grada in posočja ter na ploščici iz gradiča	216
Noriška napisa	228
 RETIJSKI NAPISI	235
Retijski napisi magrè	239
Uvod	239
Primerjava branj retijskega napisa na meču iz verone	250
Retijski napisi na skali v steinbergu.	256
Primerjava prečrkovanj in prevodov napisa pauli št. 39	272
Retijski napis pustertal	275
 GALSKI NAPISI	280
Nekaj galskih napisov	283

ETRUŠČANSKI NAPISI	305
Primerjava branj pyrgijskih zlatih ploščic	308
Starofrigijski napisi	333
Starofrigijski napisi pterije na kamnih	335
Zgodnji trakijski napisi.	351
Primerjava branj napisa na prstanu iz ezerova	357
Primerjava branj napisa na skrilu iz kjolmena	370
ZAKLJUČEK	378

STAREJŠA SLOVENSKA ETNOGENEZA

Spoštovana bralka in bralec!

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je pojem etnogeneza pojasnjen kot: »nastanek in razvoj plemena, ljudstva, naroda«. Začetki etnogeneze se torej pojavijo že pri rodovnih in plemenskih skupnostih, ki imajo svoje kulturne, kultne in zlasti jezikovne značilnosti. Različni strokovnjaki različno pojmujejo že samo etnogenezo, pri tem pa so nekateri tudi izrazito pristranski, saj nekaterim narodom pripisujejo zgodnjo entogenezo, drugim pa jo zanikajo in to brez utemeljenega razloga. Mnogo »narodov« je tako v zgodovini izginilo, pa čeprav so izginile le njihove oblike samostojnosti, bodisi kot plemenske, rodovne, obrambne, trgovske, roparske, zavojevalske, in druge oblike skupnosti. Navedene oblike skupnosti sicer lahko poudarjajo narodne značilnosti, vendar za etnogenezo niso najpomembnejše. Izvor posameznega naroda poudarjajo predvsem njegove genetske značilnosti na biološki ravni in kulturne posebnosti na etnični ravni. Kulturne značilnosti imajo širok razpon od verovanjskih in življenjskih vzorcev in navad, do spretnosti izdelave in uporabe pripomočkov in orodij za delo, zaščito in razvedrilo. Veliko bogastvo predstavljajo tudi izročila, ki so lahko že mitološko obarvana, vendar pogosto vsebujejo prav zanimivo zgodovinsko jedro. Daleč najpomembnejši kazalec vsake etnogeneze pa je prav gotovo jezik, ki je značilna prvina vsakega naroda.

Pri branju boste naleteli na ključne besede, ki zajemajo predvsem ustrezna znanstvena področja in obravnavane narode in jezike.

Ključne besede:

- etnogeneza, arheologija, genetika, sociologija, govor, religija, krajevna imena, enoglasnik, dvo-glasnik, prečrkovanje, punktacija jezikoslovje, narečje, pomenoslovje, etimologija, zgodovina, zgodovinsko jezikoslovje, kentum, satem, slovenščina, sanskrt, vede, praslovanščina, teorija kontinuitete preseljevanja narodov, evropski staroselci, ustoličenje, Atlantida, Vinča, Etruščani, Veneti, Wendi, Reti, Stari Frigi, Trakijci, Rimljani, Germani, feničani Romani, Slovani, Slovenci, Retoromani, Furlani, Benečani, Sorbi, Korošci, Čehi, Slovaki, Poljaki, Litvanci, Latvijci, Galci, Kelti, Iliri, Karni, Skiti.

Key words:

- etnogenesis, archaeology, genetics, sociology, speech, religion, toponymes, phoneme, diphthong, transliteration, punctation, linguistics, dialect, semantics, etymology, history, historical linguistic, kentum, satem, Slovene, Sanskrit, Vedic, Ancient-Slavic, Continuity theory, oligatton of peoples, European aborigines, enthroning Atlántida, Vincha, Etruscans, Venetic, Wends, Rhaetic, Old Phrygians, Thracians, Romans, Germans, Phenician Romance, Slavs, Slovenes, Ret Romans, Furlans, Venetians, Sorbs, Carinthia's, Czechs, Slovaks, Poles, Lithuanian, Latvians, Gaul's, Celts, Illyrian, Karnes, Skits.

Genetsko in najverjetneje tudi jezikovno izviramo iz prvih kromanjoncev, ki so poselili ves sedanji svet in imajo začetek v savanskih predelih na severovzhodu Afrike. Bližnja etnogeneza pa ima izvor na Bližnjem vzhodu kjer so se pojavile tudi prve visoko kulturne in urejene državne tvorbe. Po novejših dognanjih pa so stare evropske kulture še starejše in to prav na slovansko govorečem srednjeevropskem območju, zato jih lahko upoštevamo kot še bližnje so-izvire naše etnogeneze. Prav slovanski jeziki so med indoevropskimi jeziki izvirno najstarejši, saj so ugotovljene značilne podobnosti s staroegiptovskim jezikom in z vedskimi jeziki, kar priča o njihovem starodavnem izvoru. Posredno pa o prastarem izvoru priča tudi zmožnost slovanskih jezikov za nove besedne tvorbe, saj so te zmožnosti bolj omejene v germanskih jezikih, še bistveno skromnejše pa so v romanskih jezikih. O starodavnosti priča še arhaično besedno izražanje, zlasti v dvojini, ki nam spregovori o družini, ki je vedno par in se šele kasneje pomnoži in z odhodom otrok zopet postane par. Prav dvojina najmočneje priča o ostalinah indoevropskega prajezika. Te izrazite jezikovne arhaičnosti so se pri indoevropskih jezikih najbolje ohranile v slovanskih jezikih, še posebej v slovenščini.

Z udomačenjem živali in razvojem pašništva, ki je prehranjevalo že več ljudi kot lovstvo in nabiralništvo, se je širilo tudi prebivalstvo in to zelo hitro, saj niso bili vezani na obdelovalno zemljo ali na zidane domove. Pritisk povečanega števila ljudi pa se je bistveno povečal s poljedelstvom, ki je večkratno povečalo prehranjevalne možnosti pašništva. Ohranjanje zrnja žitaric preko zimskega obdobja je omogočalo zadostno prehrano tudi v nerodovitnih zimskih mesecih. To je tudi bistveno prispevalo k večjemu številu ljudi, ki so lahko preživeli zimo, kar je zopet povzročalo širjenje poselitve. Različne razvojne in poselitvene teorije opisujejo različne modele širitve in preseljevanja ter s tem tudi prvotne in kasnejše poselitve prebivalstva. Nepristranskim znanstvenikom je očitno, da edino teorija kontinuitete najbolje razloži stare evropske kulture iz vseh pogledov, in to z normalnim širjenjem najprej pašnih in kasneje poljedelskih ljudstev iz bližnjega vzhoda proti zahodu in severu na nova rodovitna območja.

Ta naravni tok širjenja prebivalcev se je močno spremenil po otoplitvi po zadnji ledeni dobi, ko je Sredozemsko morje zalilo predele, ki so bili zaradi njegove okoli 100 m nižje gladine kopna zemlja. Največje tako območje je bilo ravno na sedanjem severnem Jadranu, ki je bilo kopno do Zadra. Tedanji prebivalci se morali zapustiti svoja poplavljenega domovanja in se seliti na nova območja, ki so se sproščala izpod ledu v srednji in severni Evropi. Med približno 6. in 3. tisočletjem pr. Kr. je bilo v Evropi tako toplo, da je v Skandinaviji uspevala celo vinska trta. Tedaj so se oblikovale prastare kulture "srednje Evrope, ki so imele visoko razvito tehnologijo in so celo namakale svoja polja, kar je omogočalo dvakratno letno žetev. Te kulture so bile na območjih naseljenih pretežno s slovanskimi ljudstvi in prav genetika nam potrjuje stalnost te naselitve potrjuje. Okoli leta 1300 pr. Kr. se je pričelo spreminjati podnebje najprej z izjemno sušo, saj so presahnile tudi vse večje reke, nato so prišle močne ohlادتve z nalivi, po letu 1250 pr. Kr. pa tudi močni vulkanski izbruhi v Sredozemlju in na Islandiji. Temperature so se močno znižale in prejšnji ugodni pogoji so se tako poslabšali, da so se prebivalci selili v obratni smeri iz severa proti jugu v toplejše kraje. To nedvoumno potrjuje tudi genetska slika Evrope, ki zavrača množične selitve v smereh

vzhod - zahod in obratno ter dopušča večje selitve v smereh sever - jug in obratno. Če upoštevamo te bistveno spremenljive življenjske razmere, potem so se naši predniki iz sredozemskih poplavljenih območij med 15. in 8. tisočletjem pr. Kr. selili proti severu, kasneje po letu 1300 pr. Kr., pa so se zaradi zopet bistveno spremenjenih klimatskih pogojev selili iz severa proti jugu. Selitev proti severu je bila dokaj počasna in je napredovala skladno s tajanjem ledu v srednji in severni Evropi. Selitev proti jugu pa je bila bistveno hitrejša, saj so zaostrene podnebne razmere z močnimi ohlادتvami nastopile zelo hitro in pospešile selitve proti jugu v toplejše kraje.

Najstarejše temelje jezikovne etnogeneze nam praviloma podajajo poimenovanja značilnih zemljepisnih oblik, predvsem gora in voda pa tudi drugih krajevnih značilnosti. Vsa srednja in vzhodna Evropa je posejana z imeni razumljivimi na slovanskih osnovah in prav ta imena predstavljajo najstarejši vir za ugotavljanje naše etnogeneze. Toponimi in hidronimi so v veliki večini prastarega izvora, saj so predvsem reke in gore poimenovali prvotni prebivalci, imena pa so se v veliki meri v enaki ali delno spremenjeni obliki ohranila do danes. Nekatera taka imena zasledimo še na starih zemljevidih, medtem ko so v novejših izdajah mnogokrat že popravljena, nekatera spremenjena, nekatera pa prevedena. Davorin Martin Žunkovič že leta 1911 navaja: »Pred skoraj 100 leti je Wilhelm von Humboldt izrazil mišljenje, da s pomočjo krajevnih imen, najstarejših spomenikov, nam že zdavnaj izumrlo ljudstvo pripoveduje o svoji usodi, treba je samo prisluhniti.« Poleg imen rek in gora so pomembni tudi drugi krajevni in lastniški izrazi za mokrišča, barja, polja, pašnike itd. Smiselno poimenovanje predvsem na daleč vidnih gora, je tedanjim prebivalcem nudilo izdatno pomoč pri potovanjih, saj so zaradi ustrezno poimenovanih značilnosti hitro prepoznali pokrajino, tudi če so jo poznali le iz pripovedovanja in tako pravilno določili svojo nadaljnjo pot. Številna imena pomembnih rek in gora na območjih nekdanjih Venetov, ki so bila poimenovana v jeziku staroselcev, so razumljiva s pomočjo slovanskih jezikovnih prvin. Ker ta imena istočasno pravilno opisujejo stvarne značilnosti posameznih gora in voda so tudi neoporečen dokaz o nekdanjem jeziku staroselcev. Zanimanje samobitnosti Slovanov v srednji Evropi zato spada med najhujše znanstvene zmote ali ponaredke vseh časov. Časovna umestitev zemljepisnih imen je verjetna od 7. tisočletja pr. Kr., ko se je sproščala srednja Evropa izpod ledu, do okoli 1000 let pr. Kr. ko se je končala selitev na jug zaradi bistvenih ohlادتev podnebja. Najbolj vidni zemljepisni pojavi gora in prelazov imajo praviloma tudi najstarejša imena in to predvsem iz obdobja prve selitve okoli 7. do 5. tisočletja pr. Kr.

Glede drugih jezikovnih prvin naše etnogeneze lahko sklepamo le na podlagi kasneje ugotovljenih jezikovnih napisov, saj iz starejšega časa do sedaj še niso objavljene najdbe, ki bi omogočale tako jezikovno preverjanje. Prvi znani pisani viri v Evropi okoli 800 pr. Kr. so etruščanski, nekoliko kasnejši okoli 730 pr. Kr. so grški, še nekoliko kasnejši okoli 600 pr. Kr. pa venetski. Etruščani imajo tri možne izvore. Prvobitnega severno-jadranskega, ki izvira še iz zadnje poledenitve. Priseljenega slovanskega iz Male Azije, kjer so znani stari frigijski napisi razumljivi na slovanskih osnovah, ki so stari približno toliko kot najstarejši grški črkovni napisi. Tretjega in zopet slovanskega, priseljenega iz severne Evrope, ki pa se sklada s vračanjem Slovanov iz srednje Evrope. Po genetskih značilnostih sedanjih prebi-

valcev in okostij iz njihovih grobov, bi lahko sklepali na njihovo pretežno severno-jadransko poreklo. Po teoriji kontinuitete naseljujejo slovanski narodi vso srednjo in vzhodno Evropo že od kamene dobe, njihov prvi izvor v Evropi, še v času zadnje poledenitve, pa naj bi bilo ozemlje Balkana, širše okolice Jadrana in Panonije.

Venetske napise nekateri razlagajo tudi z grščino, zato so oglejmo genetski genetske značilnosti. Grški izvor in njihova naselitev še nista dorečeni. Po genetskih značilnostih so najbližje Turkom, genetska podobnost pa je tudi z romunsko in z uralsko – finsko skupino ob severni Volgi, kot je za značilne evropske genske kromosome prikazano v deležih v naslednji preglednici:

	mesto	EU18 – HG1	EU7 – HG2	EU19 – HG3
Grška	38°N, 23°E	11 %	22 %	8 %
Turška	41°N, 92°E	20 %	25 %	5 %
Romunska	44°N, 26°E	18 %	27 %	20 %
Zg. Volga	55°N, 47°E	12 %	24 %	18 %

Jezikovno Grke prištevajo k armenski skupini, zato je verjetnost njihove naselitve iz armenskih območij precej verjetna, zlasti glede na veliko stalnost jezikov. Njihova najstarejša pisava je Linear A, ki še ni razvozлана. Sledi ji zlogovna pisava Linear B, kasneje pa so okoli 730 pr. Kr. prevzeli etruščansko pisavo in okoli 400 pr. Kr. oblikovali klasično grško pisavo. Grščina nima jezikovne povezave z indoevropskimi jeziki, razen nekaj tujk, ki so se vrinile predvsem v romanske in germanske jezike.

Veneti so severno jadranskega porekla z značilno genetsko sliko in s kasnejšim vračanjem iz severne Evrope. Etruščani so vezani na severozahodni del Apeninskega polotoka. Veneti pa so razširjeni vzhodno od Etruščanov do centra Male Azije, od Baltika do Latinov in Grkov, pisni viri v obliki razumljivih napisov pa so prisotni celo v Franciji in Angliji. Slovensko govoreče pokrajine v času Rimskega imperija so bile Venetia, Pannonia, Noricum, Raetia in Vindelicia. Venetia se je postopno romanizirala, Raetia se je Rimljanom upirala in je bila zato nasilno romanizirana podobno kot Romunija, Pannonia in Vindelicia sta občutili le vojaški vpliv, Noricum pa se je pridružil Rimskemu imperiju in zato imel celo lastno upravo.

Vxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxx xxxxx

Slovensko etnogenezo lahko nedvoumno opredelimo s prvimi napisi razumljivimi na slovanskih osnovah. To so etruščanski in zlasti venetski napisi, ki so prisotni tudi na tleh sedanje Slovenije. Seveda narodna identiteta ni nastala s temi razumljivimi napisi od katerih so najstarejši iz 8. stoletja pr. Kr., ampak mnogo prej z jezikovno identiteto govornih slovenske besede. Nekdaj obširnejše območje praslovenske besede se je sčasoma skrčilo na sedanje državno ozemlje z manjšimi območji v sosednjih državah Italiji, Avstriji, Madžarski in Hrvaški. Slovensko govoreče prebivalstvo se je od zahoda in severa ožilo z raznarodovalno kulturno, politično in gospodarsko tiranijo romanskih in germanskih osvajalcev. Na vzhodu pa se je ozemlje zmanjševalo z ogrskimi osvajanjem ozemlja. Na sedanjem Hrvaškem območju je prišlo v 7. stoletju do jezikovnega mešanja novo naseljenega hrvaškega in avtohtonega slovenskega prebivalstva. To je poleg zanesljivih zgodovinskih zapisov bizantinskega cesarja Konstantina Porfirogeneta, razvidno tudi

iz hrvaških narečij, ki so razen štokavskega narečja, še sedaj močno podobna mnogim slovenskim narečjem.

Posebno pomembno je ime Sloveni ali celo Slovenci, ki je bilo prvotno uporabljano za vse slovanske rodove in je za ustrezno razlikovanje med Slovenci in ostalimi rodovi šele kasneje dobilo ime Slovani. Zamenjave pa se še vedno dogajajo, saj še vedno mešajo Slovensko, Slovaško, Slavonsko in Slovansko in to celo v strokovni literaturi. Ime Veneti pa je morda še starejše kot Sloveni, saj so tako Slovane poimenovali njihovi sosedi Grki kot Enetoi, Nemci kot Wende in Finci kot Vene. Ime Veneti za slovansko govoreča ljudstva v severni Italiji in po vsej srednji Evropi pa ima več možnih izvorov: od poimenovanj sosednjih narodov, od Venetov v Mali Aziji, Jadranskih, Panonskih in ne nazadnje Slovenskih Venetov. Ime Sloveni pride od besede sloviti – govoriti razumljivo, v nasprotju z nerazumljivimi Nemci, ki so za nas nemi. Izraz Sloveni je zato bistveno starejši, kot novejši izraz Slovani, ki je izum 19. stoletja in naj bi prišel od besede slava, kar je jezikovno vprašljivo in bolj ustreza nacionalističnim težnjam kot resnici.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je pojem »narod« opredeljena kot: »skupnost ljudi, navadno na določenem ozemlju, ki so zgodovinsko, jezikovno, kulturno, gospodarsko povezani in imajo skupno zavest«. Pojem narod izvira iz besede rod, vendar je strokovno še bolj sporen kot etnogeneza in je zlasti pri naših zgodovinarjih še bolj diskriminatoren prav do slovenskega naroda. S kakšno pravico nekateri naši zgodovinarji opredeljujejo narod iz svojih umišljenih in od osvajalcev privzetih stališč in pojem naroda razlagajo bistveno zahtevnejše kot pa ga določa beseda narod. Zavestno zavračajo lastna zavedanja davnih ljudstev, ki so svojo identiteto vsekakor čutila kot bistveno povezovalno silo in to predvsem v enakem jeziku, kar je temeljno bistvo vsake narodne skupnosti. Pri tem je vsekakor zanimivo, da drugim narodom njihovo starodavno narodnost priznavajo, nikakor pa je nočejo priznati prav Slovencem. Slovenci pa nismo imeli le jezikovnih skupnosti ampak tudi državne tvorbe, ki so znane že iz venetske dobe pod raznimi imeni, zlasti pa iz rimske dobe, saj so bile slovensko govoreče province, kar pomeni slovenske države: Panonija, Norik, Retija in Vindelicija. Norik pa je bil celo samostojna provinca rimskega imperija in tako njegov pridružen državotvorni del. Tudi v kasnejši dobi je prav največja dežela frankovskega kraljestva Sclauinia predstavljala kar tretjino kraljestva in je segala od Baltika do Jadranskega morja: dr. Andrej Pleterski, Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov, Založba Modrijan in Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Ljubljana 1999.

V Združeni Evropi ni mesta za uveljavljanje zahtev do nekoč naših narodnostnih pokrajin, vendar to ne pomeni, da moramo našo zgodovino zamolčati in nekritično privzemati tuje že davno preživele imperialistične teorije 19. stoletja. Prizadevati si moramo za enakopravno obravnavo naše zgodovine in našega prispevka h kulturnemu, družbenemu in materialnemu razvoju pred-antične Evrope. V Združeni Evropi bomo obstali tudi kot majhen narod le, če bomo spoštovali naše korenine in našo zgodovino, predvsem pa našo kulturo od umetniške do narodne. Morali se bomo naučiti tržiti našo narodno identiteto kot izjemno dobrino, ki pomembno prispeva k evropski in svetovni kulturni zakladnici. Prav jezik pa je najbolj razpoznavno znamenje vsakega naroda in prav v jeziku so tudi najpomembnejše kulturne stvaritve od proze in pesmi do gledaliških, dramskih in pevskega,

narodnih in umetnih del. Ne smemo pozabiti pa tudi na javna glasila, ki bistveno vplivajo na govorjeno besedo in tako sooblikujejo sodobno slovenščino ter na strokovno in znanstveno literaturo, ki ob skrbnem varovanju, pomembno bogatita vsak materin jezik.

V vsakodnevem življenju se večkrat srečujemo s posamezniki raznih evropskih narodov, ki imajo že dolgo uveljavljeno demokratično odločanje državljanov, in prav pri njih se moramo učiti ponosa do lastnega naroda. Če tujcem govorimo o naših kulturnih in zgodovinskih koreninah nas bodo spoštljivo poslušali in morda kdaj tudi izrazili svoje drugačne poglede, če pa jim govorimo o lastnem narodu omalovažujoče, nas bodo imeli za predstavnike družbeno nezrelega in neodgovornega naroda. Naša usoda je v naših rokah in ne smemo jo prepustiti neodgovornim politikom, pa tudi ne neodgovornim znanstvenikom. V preteklem totalitarnem sistemu je bilo mnogo laži izrečenih prav na osnovi »znanstvenih« družbenih, razvojnih, tehničnih in celo kulturnih projektov, ki so bili politično vnaprej določeni in dobro plačani, in žal se tega bremena preteklosti še vedno nismo rešili. Tako kot je to na gospodarskem, tako je tudi na kulturnem, zlasti pa na jezikovnem in zgodovinskem področju. Prav zato je tako pomembno razlikovati med dejstvi in izjavami priznanih avtoritet, ki so splošno priznane in obilno citirane, vendar mnogokrat nimajo stvarne osnove. Prav odgovorno razlikovanje med dejstvi in mnenji nam bo dalo trdnost za obstanek v globalni skupnosti narodov. V Združeni Evropi ni nič zastoj, zato bodo naši uspehi možni le z našim zavzetim prizadevanjem za skupne, in še posebej za naše narodne dobrine. Slovensko etnogenezo mirno lahko postavimo ob bok grški etnogenezi in bodimo nanjo ponosni, tako kot se starodavnim narodom, ki so postavljali temelje evropske kulture, tudi spodobi.

Spoštovana bralka in bralec! Vsebinska je nastala v prizadevanjih za osvetlitev starejše slovenske etnogeneze, to je naše starejše zgodovine in zlasti slovenskega zgodovinskega jezikoslovja. Delo na tem področju so spodbudila prizadevanja starejših in mlajših piscev knjig, ki ponujajo drugačno podobo slovenske etnogeneze, kot pa jo še vedno zagovarja večina »uradnih« slovenskih zgodovinarjev in jezikoslovcev. Ob prebiranju tako znanstveno priznanih kot oporečnih knjig smo našli mnogo trdnih dokazov o naših staroselskih koreninah na sedanjem območju in po vsej Srednji Evropi, nismo pa našli prav nobenega dokaza o poznem priseljevanju Slovencev.

Zaradi ugotovljenega razkoraka med priznanimi teorijami in dejstvi smo se zbrali v skupino ljudi, ki je niso zadovoljile dosedanje razlage o pozni doselitvi Slovencev in drugih slovanskih narodov. Pri Svetovnem slovenskem kongresu smo na mojo pobudo ustanovili projekt Korenine slovenskega naroda, ki ga vodim sam. V letu 2001 smo pripravili prvo mednarodno konferenco, naslednje leto pa smo izdali zbornik te konference, z naslovom: *Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva*. Zaradi nasprotovanja nekaterih članov Slovenske konference SSK, »znanstvenikov«, smo naslednje konference in tudi zbornike pripravili in izdajali sami. Organizacijo konferenc je pripravljala organizacijski odbor, ki ga je vodil doc.dr. Jože Rant. Recenzije prispevkov pa je vodil in urejanje zbornikov opravljal vodja programskega odbora in vodja mednarodnega programskega odbora, prof. dr. Anton Perdih. Več podatkov o našem delovanju, naših konferencah in izdanih zbornikih je na spletu: <http://www.korenine.si/>.

Do sedaj smo izdali 8 zbornikov in izpeljali 9 konferenc:

1. Prva mednarodna konferenca, Ljubljana, 17.-18. september 2001: *Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva*, Jutro 2002.
2. Mednarodni posvet, Ljubljana 28. september 2002: *Praprebivalstvo na tleh Srednje Evrope*, Jutro 2003.
3. Druga mednarodna konferenca, Staroselci v Evropi, Kobarid 29.-31. maj 2003. Konference so se poleg nekaterih domačih strokovnjakov udeležili tudi tuji vrhunski strokovnjaki:
 - prof.dr. Mario Alinei: *The Theory of Continuity: evidence for Indoeuropean, Uralic and Altaic indigenism in Europe*,
 - prof.dr. Aleksandar Durman: *Mettalurgy – the real beginning*,
 - prof.dr. Vojislav P. Nikčević: *Criticism of monogenetic ethnic and linguistic approach*,
 - prof.dr. Marcel Otte: *History of Paleolithic People in Europe*.
4. Posvet, Ljubljana 10.-11. oktober 2003: *Sledovi evropske preteklosti*, Jutro 2004.
5. Tretja mednarodna konferenca, Ljubljana 10.-11. junij 2005: *Staroselci v Evropi*, Jutro 2005.
6. Četrta mednarodna konferenca, Ljubljana 9.-10. junij 2006: *Evropski staroselci*, Jutro, 2006.
7. Peta mednarodna konferenca, Ljubljana 8.-9. junij 2007: *Izvor Evropejcev*, Jutro 2007.
8. Šesta mednarodna konferenca, Ljubljana 6.-7. junij 2008: *Izvor Evropejcev*, Jutro 2008.
9. Sedma mednarodna konferenca, Ljubljana 5.-6. junij 2009: *Izvor Evropejcev*, Jutro 2010.

Pričujoča knjiga je plod večletnega delovanja na področju raznih znanosti od zgodovine, arheologije, genetike in zlasti zgodovinskega jezikoslovja, kjer avtor zbira gradivo in ga dopolnjuje ter medsebojno primerja in z novimi spoznanji in z razumljenimi starodavnimi napisi širi znanje o evropskih koreninah in starejši slovenski etnogenezi. Knjiga zajema nekatere v navedenih zbornikih že objavljene prispevke, ki so po potrebi nekoliko dopolnjeni. Obsega pa tudi več novih, še ne objavljenih študij in tako predstavlja zaključeno celoto jezikovnih in zgodovinskih študij in s tem podaja mnoge odgovore na bistvena vprašanja o začetkih slovenske etnogeneze. Sestavki obravnavajo podobne probleme, zato se zaključki včasih ponavljajo, vendar morajo ostati, saj podajajo zaključeno celoto posameznega prispevka.

Študije so narasle na večji obseg, zato so deljene na knjigi:

- STAREJŠA SLOVENSKA ETNOGENEZA
in
- JEZIKOVNI TEMELJI STAREJŠE SLOVENSKE ETNOGENEZE

V drugi knjigi je zajeta tudi študija ustrezne izbire jezika razumevanja predantičnih napisov in študija narečnosti venetskega, retijskega in starofrigijskega jezika. Podani pa so tudi trije katalogi navedenih predantičnih slovanskih napisov in trije slovarji besed, uporabljenih v doslej znanih napisih v teh pred-antičnih jezikih.

Spoštovana bralka in bralec

Želim vama obilo novih spoznanj, predvsem pa vama želim poostren odnos do trditev brez dokazov, ki se kot »dejstva« žal še vedno pojavljajo tako v vsakdanjem življenju kot tudi v priznanih in obilno citiranih »znanstvenih« delih.

Vsebina knjiga naj vas pritegne k lastnemu raziskovanju naše zgodovine, saj je še mnogo zgodovinskih, jezikovnih in kulturnih pogledov, ki jih je treba strokovno obdelati. Znanja imate praviloma dovolj, le oči je treba imeti odprte za ustrezno literaturo. Treba je le utrditi voljo do dela in doseči modrost za presejanje zrnja in plev.

Če vam bo ta knjiga pomagala pri razločevanju teorij, mnenj in navedkov ter analiz, dokazov in rezultatov, bo dosegla svoj namen. Upam, da bodo tako razločevanje upoštevali tudi naši, zlasti zgodovinski in jezikovni znanstveni krogi.

Vinko Vodopivec

UVODNI SESTAVKI

Slovenska etnogeneza je zahtevno in v mnogih pogledih še neraziskano področje, zato je primerno, da se seznanimo z razmerami v družbi in znanosti, zlasti v še vedno dokaj zaprtem slovenskem prostoru. Sklop zajema štiri uvodne sestavke:

STANJE DUHA

Za sedanjí čas sta značilni materialna in duševna onesnaženost, ki bistveno vplivata na življenske pogoje in nam kvarita naše življensko okolje. Prekomerno izsekavanje gozdov, onesnaževanje morja, razmetavanje z energijo za ogrevanje in hlajenje, nepotrebne prometne poti in prevelika poraba mesa so bistveni ekološki grehi, ki prekomerno povečujejo svetovno onesnaženost. Ekološka zavest pa ni omejena le na zunanje onesnaženje, ampak še bolj na notranje onesnaženje, ki s povišanim standardom nudi izpolnitev materialnih zahtev, človeka pa pušča praznega.

PRAVA, VPRAŠLJIVA IN LAŽNA ZNANOST

Znanost bi morala biti vedno le prava, to je taka, ki na osnovi zbranih podatkov, znanj in znanstvene misli postavlja hipoteze, ki jih z miselnimi ali materialnimi dokazi potrdi ali zavrže. Žal tudi pri nesporno izmerjenih rezultatih in dejstvih mnogokrat odločajo osebne, skupinske ali mednarodne znanstvene avtoritete, ki v nasprotju z dokazi vztrajajo pri svojih teorijah. Pri humanističnih znanostih, pa je obsežen del odvisen od vrednotenja podatkov, kar omogoča vsakovrstne zlorabe. Zgodovino so vedno pisali zmagovalci ali ekonomsko, vojaško in politično močnejši narodi in njihovi »znanstveni zgodovinarji« so praviloma omalovaževali vse, kar njihovim oblastnikom ni koristilo. Tudi na jezikovnem področju smo priče enakega zamolčanja nedvoumnihih dejstev in klečeplazenja pred ekonomsko močnejšimi narodi in državami.

**MITSKO IN STEREOTIPNO V SLOVENSKEM POGLEDU
NA ZGODOVINO**

Zveza zgodovinskih društev Slovenije je dala svojemu 33. zborovanju naslov, ki je obetal razjasnjenje vsaj nekaterih spornih znanstvenih trditev, zato sem se z veseljem prijavil k sodelovanju z referatom, ki mi je bil zavržen z obrazložitvijo, da ne ustreza razpisnim kriterijem. Upal sem, da bo možno podati utemeljene pripombe vsaj v razpravi, ki bi morala slediti uvodnim referatom, ki so obravnavali temo zborovanja, vendar razprave sploh ni bilo. Ker bi bila moja razprava bistven prispevek k zgodovinski stroki sem jo pisno posredoval vodstvu zborovanja, prof. dr. Petru Štihiu in javnim glasilom. Na mojo razpravo nisem prejel nobenega odgovora, kar lahko kaže na nevljudnost, verjetneje pa na zmotnost uradne zgodovinske znanosti, ki si ne upa nastopiti z javnim soočanjem dejstev.

SODOBNA ZNANOST

Sodobna znanost je v obdobju velikanskega napredka prav na vseh področjih in z novimi raziskovalnimi metodami in znanji omogoča človeštvu boljše gospodarjenje z našim planetom in njegovo trajnostno uporabo. S celovitim pristopom presega analitično drobljenje znanosti na posamezna ozka področja in tako lahko pokaže zaključke, ki so raziskovalcem posameznih področij praviloma prikriti. Prav tako najširše med-področno znanstveno sodelovanje pokaže na mnoge prikrite napake, ki so se vtihotapile v med seboj povezane stroke, ki so pa zopet temeljile le na objavah drugih področil, brez celovite preveritve stvarnih dokazov.

STANJE DUHA

Znanost je za človekov materialni napredek izjemnega pomena, saj mu nova znanja in nova orodja omogočajo boljše in lažje obvladovanje narave. Žal se s tem znanjem enakomerno ne krepi tudi odgovornost do soljudi in do naše skupne matere zemlje, ki nas prehranjuje in nam nudi vse možnosti za izpolnitev naših življenjskih dolžnosti. Dviga se sicer ekološka zavest, vendar je premalo odgovornosti na svetovni ravni, zato se manj čiste tehnologije in njihovo onesnaženje le prenašajo v dežele v razvoju. Z višanjem standarda v deželah v razvoju se povečuje osebna potrošnja in z njo povezano onesnaženje. Stanje je kritično, saj ni več v rokah voljenih politikov, ampak je pretežno v rokah mednarodnih združenj svetovnega kapitala, ki so nezamenljiva in se ekološko vedejo praviloma le, če imajo od tega gmotno korist. Prav svetovni kapital ima ključno moč tudi v svetovnih političnih odločitvah, saj preko gospodarskega vpliva ali pa neposredno lahko financira vojsko, medije, volitve in druga politično propagandna sredstva.

Ekološka zavest pa ne sme biti omejena le na zunanje onesnaženje, ampak bi morala biti še bolj kritična glede notranjega onesnaženja, ki s povišanim standardom nudi izpolnitev materialnih zahtev, človeka pa pušča praznega. Nepotešeni človek zato toliko bolj hlasta za dobrinami, ki sicer pomagajo k večjemu zadovoljstvu, ne morejo pa izpolniti njegovih pričakovanj o srečnem življenju. Zadovoljstvo lahko uživa človek tudi sam, srečen pa je lahko le v odnosu z drugim, saj le tako uresničuje osnovno človekovo željo, ki mu je položena v »srce« in obstaja v darovanju svojih moči in sposobnosti za sočloveka.

Zelo pomemben je zato drugi del znanosti, ki se posveča človeškemu telesnemu in duševnemu zdravju in njegovi vsestranski vzgoji. Najpomembnejša je vzgoja v družini, ki jo dopolnjujeta vzgoji v vrtcu in šoli. Starši so danes opremljeni z obširnimi znanji vseh vrst, nihče pa jih ne nauči vzgoje njihovih lastnih otrok. Če starši poslušajo svoje čustveno občutljivo srce, lahko dobro vzgajajo tudi brez naučenega znanja, če pa nimajo v srcu potrebne duhovne osnove, bodo njihova prizadevanja prazna kljub zavzetemu trudu. Človeške sposobnosti ne merimo več samo z razumsko, ampak enakovredno tudi s čustveno sposobnostjo. In prav čustvena sposobnost je tista, ki jo morajo starši utrditi v otrokovi zavesti, in to pred razvojem umskih sposobnosti. Kaj pomaga človeku izjemno znanje, če pa ga uspešno uporablja v svojo in skupno škodo in si s tem stalno odmika srečno življenje. Veliko bolj koristni so ljudje, ki znajo manj, a svoje delo opravljajo v svojo in splošno korist, kar jih vedno tudi osrečuje. Izjemno koristno delo opravljajo tudi prava verstva, ki so staršem v veliko pomoč in v mladih krepijo posameznikovo odgovornost do sebe, do soljudi in do celotnega stvarstva. Le dobro vzgojeni ljudje bodo lahko dobro vodili človeštvo na njegovi vijugasti poti, bodisi kot volivci ali kot voditelji.

PRAVA, VPRAŠLJIVA IN LAŽNA ZNANOST

Sodobna znanost je zelo široko razvejana dejavnost, ki je deljena na številna znanstvena področja in jo lahko zelo grobo delimo na:

- tehnično – teoretično, projektno, tehnološko in izvedbeno,
- naravoslovno – teoretično, raziskovalno, razvojno in uporabno,
- medicinsko – splošno, specialistično, celostno in zdravilstveno,
- humanistično – kulturno, filozofsko, jezikovno, zgodovinsko itd,
- družboslovno – politično, sociološko, ekonomsko, pedagoško itd,
- teološko – spoznavno, dogmatično, celostno in odrešensko.

Znanost bi morala na osnovi zbranih podatkov, postavljati hipoteze, z miselnimi ali materialnimi dokazi jih potrditi ali zavreči. Prava znanost je tudi skromna, saj se zaveda, da kljub izjemnim dosežkom še zdaleč ni in ne bo mogla zajeti vsega stvarstva in odgovoriti na vsa človekova vprašanja. Znanosti je tudi tuja človeška oholost pri vrednotenju rezultatov in zato vedno stremi k izboljšanju svojega razumevanja. Zato ne zavrača novih možnosti in spoznanj, ampak jih vsestransko preveri in tisto, kar je dobro, tudi posvoji.

To temeljno načelo je najlažje izvedljivo na področju tehnike in naravoslovja, kjer se da vsaj večino rezultatov postavljenih teorij tudi meriti. Žal tudi pri nesporno izmerjenih rezultatih in dejstvih mnogokrat odločajo osebne, skupinske ali mednarodne znanstvene avtoritete, ki v nasprotju z dokazi vztrajajo pri svojih teorijah in zavračajo stvarne dokaze. Marsikatera resnica se zato javnosti pokaže šele kasneje, ko je avtoriteta odstranjena ali pa so dokazi potrjeni v širšem svetovnem znanstvenem prostoru.

Pri večini medicinskih področij, ki obravnavajo človeka kot izjemno sestavljeno bitje, je znanstveno dokazovanje precej težje, vendar se z rezultati zdravljenja posameznih bolezni ali tudi človeka kot psihične in telesne celote lahko dokaže marsikaj, zlasti s sodobnimi računalniškimi metodami, ki omogočajo obdelavo velikanske množice podatkov. V sodobnem svetu je trg zdravil zelo donosen, pa tudi raziskave zdravil in zdravljenja se izvajajo zelo razvejano in so znatno ekonomsko podprte. Večina zdravil pa tako ali drugače izvira iz živih organizmov. Mnoga naša pozabljena zdravljenja s čaji so danes prenesena v tablete, ki imajo zaradi povečane vsebnosti močnejši trenutni učinek, zato pa manjše trajno delovanje. Za preventivno zdravljenje bi morali oživiti starodavna znanja o koristnosti posameznih rastlin in se zopet obrniti neposredno k naravi, ki zdravi sicer počasneje, zato pa toliko bolj dolgoročno in uspešno. Še vedno pa ni doseženo ustrezno sodelovanje zdravniške in zdravilske dejavnosti, ki stojita na nasprotnih bregovih, čeprav vsaka po svoje prispevata k zdravljenju bolnikov. Temeljno oviranje zdravilstva izvira iz dejstva, da zdravilci uporabljajo zelo razredčene snovi, ki imajo enake posledice kot samo obolenje in so zato njihova zdravila bistveno cenejša in zato izjemno konkurenčna sedanjim, mnogo predra-

gim zdravilom. Zavračanje zdravilstva je v nasprotju z uradno medicino, ki uporablja prav enak postopek pri vseh cepljenih proti nalezljivim boleznim, saj se z vnosom oslavljenih bolezenskih klic vzpostavi ustrezna telesna odpornost. Prav to pa je osnovno načelo zdravilcev, ki s »strupenimi« snovmi vzpodbude organizem k ustrezni in lastni samoobrambi.

Tudi pri teoloških znanostih, ki poleg človeka kot materialnega bitja upoštevajo kot bistveno sestavino dušo, ki je resnični jaz v človeku, so mejna področja, kjer se marsikaj ne da količinsko meriti. Prav duša je tista, ki v resnici čuti ne samo dražljaje, ampak predvsem čustva, ki imajo sedež v »srcu in žlički – srčna bolečina, radost itd«, in se po vesti tudi odloča za dobro ali za slabo. Bistvena sestavina človeka pa je tudi Duh, po katerem se človek loči od živali in ki mu omogoča njegovo prebujenje v zavesti človeške samo-dejavnosti po njegovi svobodni volji. Svobodno delovanje po spoznanih moralnih zakonih, ki so človeku položeni v »srce ali bolje v dušo«, pa mu odpre odrešensko milost in božje otroštvo. Navedene misli in načela se sicer ne dajo otipati in meriti, lahko pa se delno občutijo kot tankočutna vest, kot celota pa le v duhovno prebujenem človekovem »srcu«. Tudi tu velja splošno pravilo, da če nečesa ne vidimo, ne otipljemo, ne izmerimo ali ne razumemo, to še ni dokaz da to resnično tudi ne obstaja.

Pri humanističnih znanostih, ki obravnavajo človekovo kulturno okolje, ga odkrivajo, oblikujejo in dopolnjujejo, pa je obsežen del odvisen od vrednotenja posameznih zvrsti, smeri in celo podatkov, kar omogoča vsakovrstne zlorabe. Podobno je pri družboslovnih znanostih, ki obravnavajo medčloveške odnose, njihove vrednotne, vzgojne in občestvene temelje. Nekritičnim vrednotenjem in namernim zavajanjem smo priča v vsakodnevem življenju, in to na vseh področjih, zlasti pri ekonomsko in politično zlorabljenem medijskem obveščanju javnosti. Priče smo prirejenim javnomnenjskim raziskavam, ki se udinjajo političnim, gospodarskim, znanstvenim in drugim lobijem in ustvarjajo politični marketing, ki mnogokrat nima nič skupnega s stvarnostjo niti z delovanjem oblasti v korist državljanov. Če so podane trditve vsakomur razvidne na političnem, socialnem, sociološkem, vzgojnem, verskem, zdravstvenem, vojaškem in zlasti na medijskem področju ter dobro razumljive na ekonomskem področju, pa naj bi bilo pri drugih humanističnih znanostih vendarle bolje. Še zlasti bi moralo biti bistveno bolj na zgodovinskem področju, ki bi moralo prvenstveno upoštevati vremenska, arheološka, genetska in druga dejstva in temu primerno ovrednotiti različne teorije. Tudi na jezikovnem področju bi morali strokovnjaki upoštevati dejstva navedenih znanstvenih področij in pri svojem raziskovanju upoštevati tudi statistične analize. To je še posebej pomembno pri predantičnih napisih, ki so pisani v še neobdelanih narečjih, ki imajo drugačne končnice besed in s tem drugačno slovnično zgradbo.

Vendar žal ni tako.

Zgodovino so vedno pisali zmagovalci ali ekonomsko, vojaško in politično močnejši narodi in njihovi »znanstveni zgodovinarji« so praviloma omalovaževali vse, kar njihovim oblastnikom ni koristilo. Starejši primer pristranske zgodovine dobro ilustrira primerjava med nasilno poselitvijo Severne in Južne Amerike z Evropejci in s podatkom o sedanjem deležu prvotnega prebivalstva, ki je izrazito nasproten zgodovinskim opisom krutosti španskih zavojevalcev. Navedeni primer prikazuje lažno angleško zgodovino, ki se še ni

otresla svoje namišljene »znanstvene« večvrednosti. Neposreden primer je tudi naša zgodovina, ki od najstarejših dob do najnovejših časov nosi s seboj bistveno več nedokazanih trditev kot pa stvarnih dejstev. Kako težko je tako zlagano uradno zgodovino postaviti v realne zgodovinske okvirje in namesto pravljič zapisati le dejstva, smo priča pri naši najnovejši zgodovini, ki se kljub nedvoumnim dokazom ne more znebiti dosedanje pristranskosti. Tudi najstarejša slovenska uradna zgodovina je brez dokaza, kar je nedvoumno zapisal nestor slovenske zgodovine, Bogo Grafenauer. Naši zgodovinarji pa še vedno ponavljajo znanstvene pravljičice o prihodu Slovencev v 6. stoletju, pa čeprav ni za take imperialistične teorije 19. stoletja nobenega dokaza. Edino zgodovinsko dejstvo o priselitvi Južnih Slovanov navaja bizantinski cesar Konstantin Porfirogenet, saj se je del sedanjega hrvaškega in srbskega naroda priselil iz območja med Karpati in Belorusijo v letih 626 do 630, to je v začetku 7. stoletja. Novi naseljenci so s seboj prinesli štokavsko narečje, vendar so se priselili med že obstoječe večinsko slovansko prebivalstvo s kajkavskim in čakavskim narečjem. Slovenski zgodovinarji bi se vendar morali zavedati, da smo v Združeni Evropi tudi narodno enakopravni in so naše korenine tudi evropske korenine.

- I Grafenauer, *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*, Mohorjeva družba, Celje **1973**, 20.
- Constantini Imp. Porphyrogeniti, *De administrando imperio* liber de thematibus, O upravljanju carstvom, prevod Nikola pl. Tomašič, Zagreb **1994**, 84-88.

Tudi na jezikovnem področju smo priče skoraj enakega zamolčanja nedvoumnih dejstev in klečeplazenja pred ekonomsko močnejšimi narodi in državami. To klečeplazenje je močno podprto z udeležbo na kongresih, kjer so zaželeni le referati po uveljavljenih teorijah in s sistemom točkovanja citirane literature, ki je v dobri meri vzajemno: ti meni – jaz tebi. Vsa srednja Evropa je polna geografskih imen značilnih vrhov, rek in drugih, za naše prednike pomembnih geografskih posebnosti, ki so imensko razumljivi na slovanskih osnovah in so njihova imena skladna z njihovimi značilnostmi. Nesporno dejstvo je, da večina geografskih imen izvira od staroselcev, in to najkasneje iz kamene in bakrene dobe, po koncu zadnje poledenitve. Naši jezikoslovci se v nasproju z znanstveno logiko sklicujejo na Miklošičevo pravilo, češ da gre za posamezne jezikovne možnosti, ki pa niso povezane z drugimi dokazi, zato nimajo znanstvene vrednosti. Taka teorija ni znanstvena, ampak politična, saj sta podani dve neodvisni vrednosti, in sicer razumljivost v slovanskih jezikih in prepoznavnost značilnosti poimenovanega objekta v razumljeni besedi. Ker naši jezikoslovci in zgodovinarji, kljub javno objavljenemu prikazu napačnosti Miklošičevega načela, niso spremenili svojih dosedanjih napačnih mišljenj, je tako njihovo zavračanje v temeljnem nasprotju z znanostjo.

- A Perdih, *ŠTUDIJAM O NAŠEM IZVORU NA ROB*, Tretji dan, **2000** (2), XXIX (261), 90-97 in
- V nova obzorja z Veneti v Evropi 2000, I Tomažič, Editiones Veneti, Wien, Ljubljana **2000**, 102-111.

Enako velja za razumevanje venetskih in drugih, na osnovi slovanskih jezikov razumljivih napisov, od 8. stoletja pr. Kr. do nekaj stoletij po Kr. v večjem delu srednje Evrope

in v Mali Aziji. B. Grafenauer očita M. Boru, da z delitvijo zveznega besedila na besede v neznanem jeziku bistveno krši pravila paleografije, saj navaja: »Ker je s tem paleografskim pretresom izginil ves Borov »dokaz« o slovenskosti/slovanskosti jezika tablic, lahko mirno pustimo ob strani vse drugo njegovo »branje«, saj gre pri njem le za samovoljno delitev vrste črk po vnaprej odbranih črkovnih podobah glede na slovenske besede, s katerimi bi se te podobe, po potrebi še dopolnjene s kakimi glasovi, dale povezovati. Že te vrste delitev vrste črk pomeni nevarno kršitev pravil paleografije pri branju z znanimi črkami v neznanem jeziku zapisanega besedila.«

- B Grafenauer, *O atestinskih črkovnih tablicah*, ARHEO, Glasilo Slovenskega arheološkega društva, 10/**1990**, s 79-81.

Očitek bi bil upravičen, če M. Bor ne bi podal tudi rezultatov svojih razumevanj, s katerimi dokazuje, da ne gre za neznan, ampak celo za zelo znan jezik, slovenščino. S tem očitek B Grafenauerja pade na naše znanstvenike, ki nekritično privzemajo delitev na besede in celo na imena, in to v jeziku, za katerega največji svetovni jezikoslovci sami trdijo, da ga ne razumejo. Ob tem je treba poudariti, da se z imeni lahko poljubno razloži prav vsak napis. Teorije razumevanja venetskih in etruščanskih napisov največjih italijanskih, francoskih in nemških jezikoslovcev pa temeljijo prav na imenskih teorijah in zato nimajo ustrezne znanstvene teže. Prav znanstveniki, na katere se sklicujejo naši zgodovinski jezikoslovci, bistveno kršijo pravila paleografije, saj z raznimi besednimi vrstami in njihovimi oblikami ter besednimi končnicami v neznanem jeziku, sklepajo na njihovo imensko razumevanje napisov. Pri tem pripisujejo imenom romanizirane oblike, kar bi smela biti kvečjemu znanstvena hipoteza, ki pa je strokovno ovržena z njihovimi priznanji, da obravnavanih napisov v predpostavljanih jezikih ne razumejo. Na podlagi nerazumevanja venetskih napisov in vnaprej izbrane imenske teorije, uvrščajo »strokovnjaki« venetski jezik v *kentumsko* germansko-romansko skupino indo-evropskih jezikov in ne v *satemsko*-slovansko. Tako jezikovno znanstveno zablodo vztrajno ponavljajo tudi naši znanstveniki.

Pri razbiranju starih napisov in deljenju zveznega besedila na besede znanega pomena pa naši jezikoslovci trdijo, da ni dovoljeno deliti zveznega besedila brez ugotavljanja in primerjave slovničnih oblik in da je razumevanje tako deljenih besed le površinski pogled, ki ne upošteva bistvenih jezikoslovnih pravil in zgodovinskega razvoja jezikovnih sprememb. Tak očitek je zavrnjen z dejstvom, da je bistveno za razpoznavnost jezika njegovo razumevanje in ne slovnična oblika posameznih besed, razvidna iz končnic. Če primerjate knjižno slovenščino in mnogoštevilna slovenska narečja, boste vedno ugotovili bistveno ujemanje v razumevanju in istočasno neujemanje oblik, kar dokazuje napačnost takih predpostavk. Razumevanja delno znanega besedila se praviloma vedno lotimo s slovarjem, če ga le imamo na razpolago, in šele po razumevanju se spoprimemo tudi s slovničnimi oblikami. V slovarju iščemo po začetnih črkah besede, ki največkrat že predstavljajo besedni koren. Prav nič nas v prvem približku ne zanimajo končnice, ki so lahko pomembne šele, ko smo že našli korensko ujemanje. Končnice so razpoznavno znamenje ne samo slovničnih oblik, ampak še bolj posameznih narečij, ki prav pri končnicah precej odstopajo od zapisov v slovarjih knjižnega jezika. Predantični venetski, retijski in drugi napisi so pisani v narečjih,

»Ključ za razumevanje duhovnih spisov« je tudi pomembno pričevanje: »Če hočeš vsaj naravni pomen Pisma razumeti bolje, kot si ga doslej, se moraš dobro seznaniti z jezikom Ilirrov (Slovanov), ki je po korenski zasnovi najbolj podoben staroegiptovskemu jeziku, ta pa je skoraj enak prahebrejskemu. Brez znanja tega jezika ne boš Mojzesovega Pisma nikoli pravilno bral in zato tudi dobesednega pomena ne boš pravilno razumel. Zdajšnji judovski jezik je postal skoraj povsem tuj v primerjavi s tistim, ki so ga govorili Abraham, Noe in celo Adam«. Podobna primerjava je tudi v 129. poglavju, »Dogajanje o ločitvi duše od telesa«. Vprašanje: »Gospod, odpusti mi mojo vedoželjnost, v katerem jeziku se je peterica duš pogovarjala druga z drugo. Tudi jaz obvladam več jezikov, vendar tokrat nisem razumel niti zloga. Obstojata na tem svetu še kak podoben jezik?« Odgovor: »O, da (indijski gorski - poglavje 128) bramanski duhovniki ga obvladajo, to je bil prajezik, vsi skoraj v celoti izvirajo iz enega in prvega človeškega jezika. Mislite, da bi morda razumeli očaka Abrahama, Izaka in Jakoba, če bi bili tu in bi govorili tako kot so govorili nekoč? O, nikakor, niti ene njihove besede ne bi razumeli! Saj že vendar težko razumete Mojzesove knjige, ki so skoraj 1000 let mlajše od Abrahama in koliko težje bi razumeli praočake same!« [14].

Za nas sta pomembni kulturi Vinče in Lepenskega vira, ki sta najstarejši izvor črkovne pisave, pa tudi kulturi Venetov in Etruščanov v sedanji severni Italiji ter razni prastari napisi na skalah ali podzemnih jamah. Novejši zapisi se javljajo povsod po tedanjem svetu in med nje uvrščamo tudi venetske napise in venetske črke, ki izvirajo iz vinčanske kulture in so osnova tudi starogrški pisavi, ki je šele v kasnejšem času dobila sedaj znano obliko.

Venetski [15], retijski, mesabski in japodski zapisi [15] in starejši etruščanski napisi [17] so razumljivi v slovenščini z upoštevanem starejših izrazov iz širšega slovenskega, istrsko-soško-tolminskega območja. Ta nedvoumna sled kaže neposredno vez med jezikom srednjeevropskih prebivalcev Venetov in sedanjimi Slovenci, ki smo najbolj ohranili arhaičnost svojega jezika in mnogotere narečne podrobnosti, ki pa se žal vse hitreje izgubljajo. Venetske zapise je Lejeune razdelil na arhaične 550 do 475, stare 475 do 300 in mlajše 300 do 150 let pr. Kr. Venetski napisi se pojavljajo v širokem območju srednje, južne in jugovzhodne Evrope. Prav gotovo so tudi še starejši zapisi, saj je iz naših krajev več bronastih predmetov, srpov in sekir s krajšimi črkovnimi, najverjetneje lastniškimi znamenji, iz 12 st. pr. Kr. [18].

Prof. V. P. Nikčević ugotavlja nekatere podobnosti med črnogorskim in poljskim jezikom, kar razlaga s priseljevanjem Hrvatov, Srbov in Črnogorcev v 7 stoletju - vendar genetska slika teh narodov tako selitev zavrača. Navaja nekatere jezikovne značilnosti, ki kažejo na povezavo s poljščino, vendar bi bila potrebna tudi primerjava z beloruščino in ukrajinščino, saj sta bili Bela Hrvaška in Bela Srbija, od koder so se Hrvatje in Srbi priselili, na območju od Karpatov do sedanje južne Belorusije in severne Ukrajine [19].

Na območju reke Rone, južno od reke Loare je najdenih 65 slovenetskih zapisov iz obdobja 3. stol. pr. Kr. do 3. stol. po Kr. Starejši zapisi so pretežno v grški pisavi, mlajši pa v latinici. Ob branju je treba upoštevati, da grška abeceda nima nekaterih črk za slovenske glasove, pa tudi latinščina nima J ter Č, Ž in Š. Kljub taki pomanjkljivosti v navedenih zapisih je mogoče te napise razumeti s pomočjo slovenščine [20].

Na območju osrednje Anatolije je mnogo najdb starih frigijskih napisov, ki so berljivi

s pomočjo slovanskega izrazoslovja. Avtor navaja 29 takih zapisov in celotnih ali delnih prevodov, od katerih so najstarejši iz 8 stol. pr. Kr., navaja pa tudi 4 zapise iz Trakije oziroma sedanje Bolgarije iz 6 stol. pr. Kr. [21].

Slovanski jeziki izkazujejo precej podobnosti s sanskrtom. Za slovenščino velja, da je podobnost s sanskrtom več kot 10 %, medtem ko primerjava z jeziki Ved, ki so precej starejši, daje podobnost že preko 20 %. Podobnost pa ni samo besedna ampak zlasti oblikovna, kjer izstopa dvojina. To dokazuje arhaičnost slovenščine, saj je v jeziku Ved napisana ena najstarejših knjig tega območja [22].

Tudi podobnosti z baskovskim jezikom so velike in se kažejo tako pri pomenu posameznih besed in njihovi izgovorjavi kot pri tvorbi besed. Opazna je tudi podobnost pri tvorbi izpeljank in pri načinu dodajanja besednih obrazil. Primerjava pokaže skoraj enak obseg podobnosti češčine in slovenščine z baskovskim jezikom [23].

ZNAČILNOSTI NEKATERIH SLOVANSKIH JEZIKOV

Retoromanščina in *ladinščina* sta še komaj zaznavna ostanka slovanskih venetsko retijskih prajezikov, ki pa sta odvisno od njune sedanje lege, privzeli večino italijanskih, nemških in francoskih izrazov. Kljub temu je še opazen praslovanski vpliv, ki pa bi bil še bolj izražen, če bi sedanje glasoslovje beležili poznavalci zahodno slovanskih narečij [24].

Furlanščina je ostanek venetščine, ki je odvisno od njene sedanje lege, privzela veliko izrazov novo naseljenih Langobardov in italijanskih izrazov.

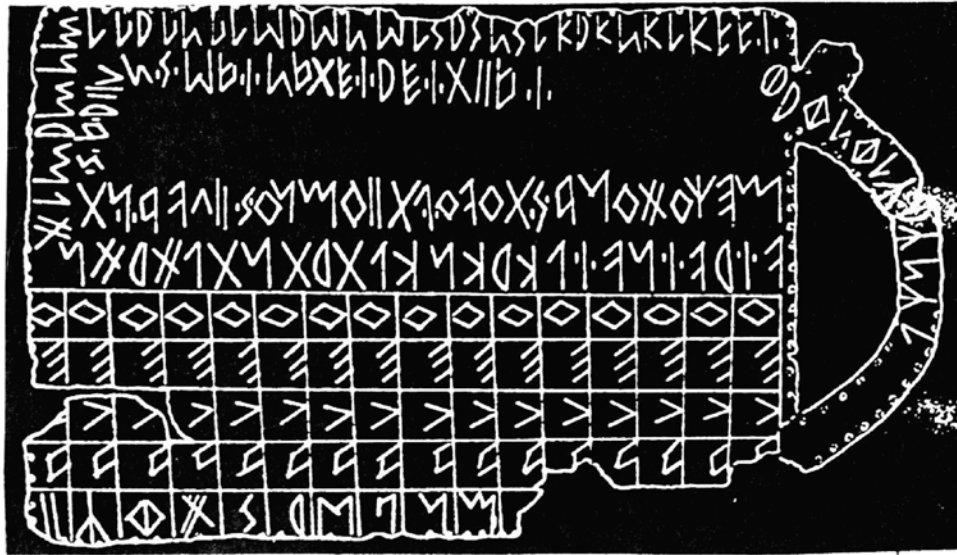
Benečanščina je ostanek venetščine, ki je odvisno od njene sedanje lege, privzela veliko italijanskih izrazov.

Sorbščina, je prvobitno slovansko narečje v Vzhodni Nemčiji, ki je razdeljeno v dve skupini in je ohranilo mnoge stare jezikovne prvine in zlasti pravi kazalec starodavnosti, to je dvojino. Opazna je precejšnja izrazna in oblikovna podobnost s slovenščino. Tako slovenščino kot sorbščino uvršča med prvobitne jezike tudi jezikovna primerjava računalniške matrice 87 indoevropskih jezikov in 2449 njihovih besed [4].

Litvanščina spada v baltoslovanske jezike in je ostanek slovanščine velike Litve, ki je obsegala precejšen del območij južno od sedanje države, zato ima pretežno in izrazito slovansko izrazoslovje, jezikovno pa je že izgubila arhaizme in dvojino.

Latvinščina spada v baltske jezike in je arhaični jezik Latvije, ki združuje tako prvine slovanščine, romanščine, germanščine in finščine. V teku časov je bila Latvija večkrat pod različnimi oblastmi in vplivi, vendar je kljub različnim sestavinam opazen slovanski del, značilna pa je delna ohranitev dvojine, kar kaže na izvorno starost latvinščine [25].

Slovenščina je nedvomno arhaični jezik, saj ima od vseh slovanskih jezikov najbolj ohranjeno dvojino, ki odraža prvobitnost medčloveških odnosov, ki jih v vseh časih predstavlja par, ki ga najbolj izraža prav dvojina. Par je dobil ponovno potrditev v genetski spirali, ki je sestavljena iz para, ki nastane iz združitve moškega in ženskega dela genske spirale. Poučen je citat znanega jezikoslovca Franca Bezljaja: »Neoporečno pa je dejstvo, da

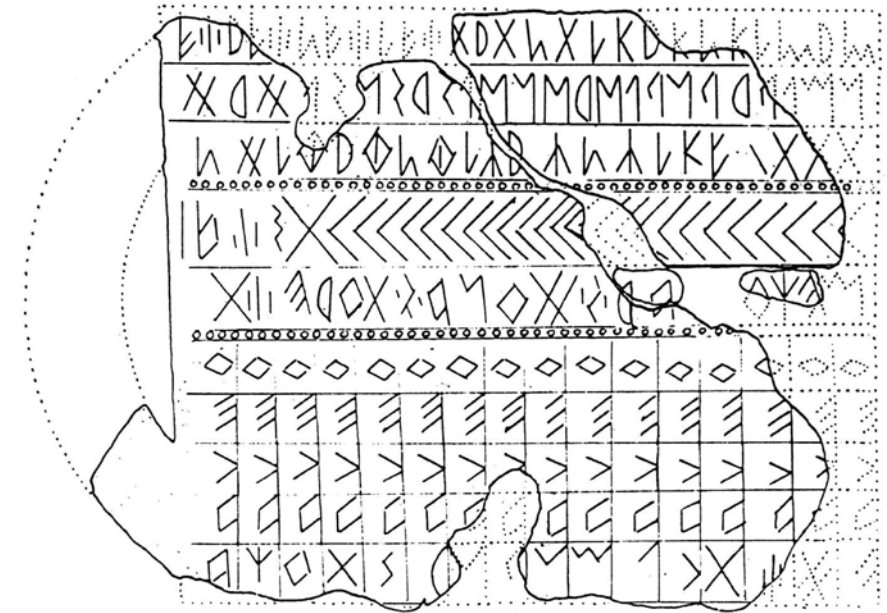
Es 25 (LLV)
Museo Nazionale Atestino

Slika 3: Atestinska tablica Es 25 [1, 5]

- a ohranjeno od $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: f - 4x, f - 5x in spremenljive črke: f
- b ohranjeno od $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: f - 5x, f - 11x, f - 11x in spremenljive črke: $\text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f}$
- c ohranjeno od $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: $\diamond$ - 2x, f - 3x, f - 1x, od ponavljalnih soglasnikov pa le f
- d ohranjeno od $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: $\diamond$ - 3x, f - 3x, od ponavljalnih soglasnikov pa le f
- e ohranjene so od ponavljalnih soglasnikov le črke: $\text{f} \text{f}$
- f ohranjena je le črka f
- g od ponavljalnih soglasnikov so ohranjene le črke: $\text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f}$
- h ohranjene so le črke od $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: $\diamond$ - 2x, f - 4x.
- i ohranjena je le črka f [1]

Vi 3 Pri delih temeljenja za novo palačo "Standa" v centru Vicenze so avgusta 1959 našli v globini 7 m del bronaste tablice velikosti 73 x 120 cm, ki ustreza tipu atestinskih tablic normalnega tipa. Tablica je pisana na način poznejših zapisov zato jo uvrščajo v 3. stoletje pr. Kr. Tablica ima ohranjen levi rob, desni del pa manjka. slika [1: 389, 3: 162]

Po oceni manjka polovico to je 8/16, saj je ohranjenih v povprečju 8 pokončnih zapisov $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$ z različno zadnjo črko, praviloma pa te tablice vsebujejo 16 takih pokončnih zapisov. Tablica je razdeljena na 6 vrst; prva vrsta vsebuje del votivnega zapisa: ----- $\text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f}$, srednje štiri vrste vsebujejo pokončne zapise $\diamond \text{f} \text{f} \text{f}$: $\diamond$ - 7x, f - 9x, f - 10x, f - 7x, spodnja vrsta pa vsebuje 8 različnih črk $\text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f} \text{f}$. Črka I je označena s tremi pokončnimi črtami, vendar stranski črti le označujeta in poudarjata črko I. [1]

Es 26 (LLV)

Slika 4: Atestinska tablica Es 26 [1, 5]

Od atestinskih tablic Es 23 do Es 39, vsebujejo tablice Es 28 do Es 30 le votivne zapise, zato niso primerne za celostno primerjavo. Tablice Es 27 in Es 31 do Es 39 s posameznimi delci vsebujejo le del tablic normalnega tipa, zato slikovno podajam le tablice: Es 23, Es 24, Es 25 in Es 26.

ZNANSTVENO DELO

Znani zahodnoevropski venetologi G B Pellegrini in A L Prosdocimi [1], M Lejeune [2], so podrobno opisali in prečrkovali tudi navedene štiri tablice in jih uvrstili med »alfabetske« tablice normalnega tipa. Lejeune [2: 15] je poudaril: »literatura [1] je prvo znanstveno delo, ki vsebujejo obilo slik, izčrpnih bibliografij in komentarjev z množico podatkov o zgodovini in arheologiji, manjka edino natančen opis jezika, ki ga nudi v tem delu«. Nekateri tablice so opisali A Marinetti in drugi v knjigi AKEO [3] in G Fogolari in A L Prosdocimi v literaturi [4]. Zahodnoevropski venetologi razumejo le del votivnih napisov, zato posamezne dele tablic ne poimenujejo po njihovi vsebini, ampak po njihovem mestu na tablicah, ki jih dele v tri dele:

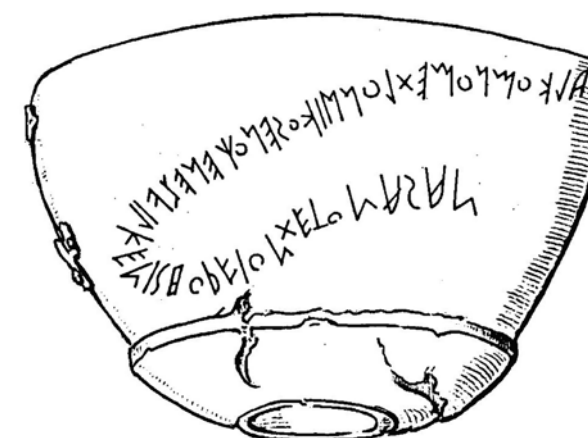
Spodnji del
Votivni del
Zgornji del

- Programma, Padova 1988.
5. M. Bor, J. Šavli, I. Tomažič, *Veneti naši davni predniki*, Ivan Tomažič, Dunaj, Ljubljana 1990, (199-216, 324-333). and: M Bor, J Šavli, I Tomažič *Veneti: First Builders of European Community* (translated into English by A Škerbinc), Wien, Editiones Veneti, Boswell, A. Škerbinc, cop. 1996.
 6. D. Kaplja, Razvozlana skrivnost - Slovenetski napisi v Italiji na tablicah izpred 2300 let, *Nedeljski dnevnik* 6.10.1996.
 7. I. Tomažič, *Veneti naši davni predniki*, *Novo sporočilo*, Ivan Tomažič, Dunaj, Ljubljana 1990, (109-115).
 8. V. Vodopivec, Venetske Atestinske tablice so praslovanski molitveni zapisi, *Nedeljski dnevnik* 13.07.1997.
 9. V. Vodopivec, *Atestinske tablice verski in jezikovni pomniki naših prednikov*, zbornik 1. Mednarodne konference, Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva, Jutro, Ljubljana 2002, 167-181.
 10. A. Perdih, *Venetski par znakov IV*, Proceedings of the Sixth International Topical Conference, Origin of Europeans, Jutro, Ljubljana 2008, 159-162.
 11. I. Tomažič, *Z Veneti v novi čas*, samozaložba Dunaj, Ljubljana 1990, 158.
 12. V. Vodopivec, *Primerjava branj Pyrgijskih zlatih ploščic*, zbornik posveta: Praprebivalstvo na tleh srednje Evrope, Jutro, Ljubljana 2003, 51-63.
 13. G. Tomezzoli, M. Silvestri, *Linguistic computational analysis between Venetic, Latin and Slovenian languages*, Zbornik 3. Mednarodne konference, Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana 2005, 77 – 85.
 14. A. Perdih, G. Tomezzoli, V. Vodopivec, *Comparison of contemporary and ancient languages*, Proceedings of the Sixth International Topical Conference, Origin of Europeans, Jutro, Ljubljana 2008, 40-87.
 15. P. Jakopin, *Doktorska disertacija, Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v Slovenskem jeziku*, Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana, 1999. <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/statopis.html>
 16. V. Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana 2006, 118-144.
 17. M. L. Greenberg, *Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika*, Aristej, Maribor 2002, p. 63. (M L Greenberg, *A Historical Phonology of the Slavic Languages*, Universitätverlag C. Winter, Heidelberg 2000).
 18. R. D. Gray, Q D Atkinson, *Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin*, *Nature*, 2003, 27 november, vol 426, 435-439.
 19. V. Vodopivec, *Primerjava sodobnih evropskih, indoevropskih in nekaterih starih jezikov*, *Comparison of Modern European, Indo-European and Some Ancient Languages*, Proceedings of the Third International Topical Conference, Ancient Settlers of Europe, Jutro, Ljubljana 2005, 86-106.
 20. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, SAZU, DZS Ljubljana 1994.
 21. R. Škerlj, *Angleško-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1965.
 22. F. Tomšič, *Nemško-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1970.
 23. J. Pretnar, J. Kotnik, *Francosko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1969.
 24. J. Kotnik, *Italijansko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1986.
 25. A. Dokler, *Grško-slovenski slovar*, Knezoškofijski zavod sv. Stanislava, Ljubljana 1915.
 26. F. Bradač, *Latinsko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1955.
 27. J. Jurančič, *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1986.
 28. M. Pleteršnik, *Slovensko – Nemški slovar*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1974
 29. *Zgodovina Langobardov*, P Diakon, prevod z dodatkom o avtohtonističnih teorijah, B Grafenauer, Maribor, Obzorja 1988, ISBN 86-377-0350-X (376-396).
 30. M. Matičetov in drugi, *Venetovanje*, ARHEO, Slovensko arheološko društvo, Ljubljana 1990, številka 10.
 31. I. Grafenauer, *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*, Mohorjeva družba, Celje 1973, 20.

ŠTUDIJA PREČRKOVANJ IN BRANJ NAJSTAREJŠEGA VENETSKEGA NAPISA

UVOD

Najstarejši venetski napis z oznako Es 120 je na dobro ohranjeni bronasti posodi, ki so jo našli leta 1937 pri hidrogeoloških delih za odtočni kanal v kraju Lozzo nad pokrajinsko cesto Montagnana - Este, 200 m stran od mostu Torre, približno 5 m globoko. Eden od delavcev jo je skril in šele čez skoraj 30 let se je pojavila v strokovnih rokah. Strokovnjaki so ugotovili, da gre za do danes najstarejši venetski napis, ki je nastal najkasneje sredi 6 stoletja pr. Kr. Zaradi njegove starosti in relativne dolgosti je med venetologi vzbudil veliko zanimanje in več poskusov branja [1]. M Matičetov v svoji polemiki zavrača branje tega napisa s pomočjo slovanskega izrazoslovja, vendar ne nudi za svoje trditve ustreznih dokazov, razen dosedanjih ugotovitev venetologov, ki pa zaradi majhnega obsega razumevanja prav tako niso verodostojne. V razpravi navaja Borovo pesniško svobodo in nedoslednost, vendar tudi sam ostaja na istih temeljih, saj raje verjame tujim jezikoslovcem kot kakršnimkoli dokazom, ki bi bili v nasprotju s njihovimi teorijami. Najstarejši venetski napis na bronasti posodi je prikazan na sliki 1.

Slika 1: Bronasta posoda z najstarejšim venetskim napisom [1]

PREČRKOVANJA IN BRANJA

Prečrkovanje najstarejšega venetskega besedila in prevod obravnavajo navedeni avtorji, ki imajo v naslednjem besedilu vedno isto zaporedno število.

1	Lejeune	1971/1972	[2]
2	Untermann	1980	[3]
3	Prosdoci, Pallottino, Fogolari	1968, 1978, 1988	[4, 5, 6]
4	Bor	1990	[7]
5	Ambrozic, Tomezzoli, Serafimov	2006	[8]
6	Vodopivec	2005	[9], dopolnjena branja

I	i, in – SN, SK	and
ON	on, oni – SK	he
VALGAM	valovom, preg, SK	to the waves
TOOM	telom, s telesom – okr, preg, SK	with the body
M	m, mi – SN, SK	to me
NIO	njo, njej – SK	her, to her
PEDON	ped, pedenj, pest – preg, SK	span
E	je – okr, SK	is
LOK	lok – SK	bow
VIL	vil, navil – SK	wound
L	le – okr, SK	let it
OS	ostal, ostani – okr, SK	remain
DOUKAI	dokaj – preg, SK	much as, rather as
PERIKON	(na)perjen – prpr, SK	aimed, pointing at
VONIN	von, nebo, dušin – PL	, SK soul's
KOMP	komp, kompa	boat, raft
PROIV	prav – preg, SK	straight, just, right
OS	ostal, ostani – okr, SK	remain
ET4		
IM	jim – okr, SK	to them
ER	ker – okr, SK	because
KE	ke, tja – SN, SK	there
DAT	dati – okr, SK	to give
U	u, v – SK	in, into
TEI	tej, temu – SK	to this one
DE	da je – okr, SN, SK	that he/she/it is
KOMEI	komej, komaj – SN, SK	scarcely, hardly
DIEI	žej, že – preg, SK	already, yet
K	ko – okr, SK	when, as, that
VAN	ven – preg, SK	out
VEDEV	venel – SK	withered, faded
I	je – okr	is
SPAI	spaje – okr, SK	sleeping
VERO	vero, veril – okr, SN, SK	make reliable, trustworthy
K E N	da je naj	that is let, may
ON	on – SK	he
ET5		
REK	rek, reči – okr, preg, SK	to say
E	je – okr, SK	is
REŠ	rajši – okr, SK	rather
D	d, da – SN, SK	that, so that
(M)OLTEV	molitev – okr, SK	pray

E BO SE	je bo se – SK	shall be, will be
I	in – SN, okr, SK	and, also
POI	poj, pol, potem – preg, SN, SK	then
KRIV	kriv – SK	false, guilty
NEA	ni – SK	is not
ET6		
KERMENOŠ	krmar	helsman

SKUPNI PREVOD A. AMBROZICA IN G. TOMEZZOLIJA [3]

Neprevedeni del je označen poševno.

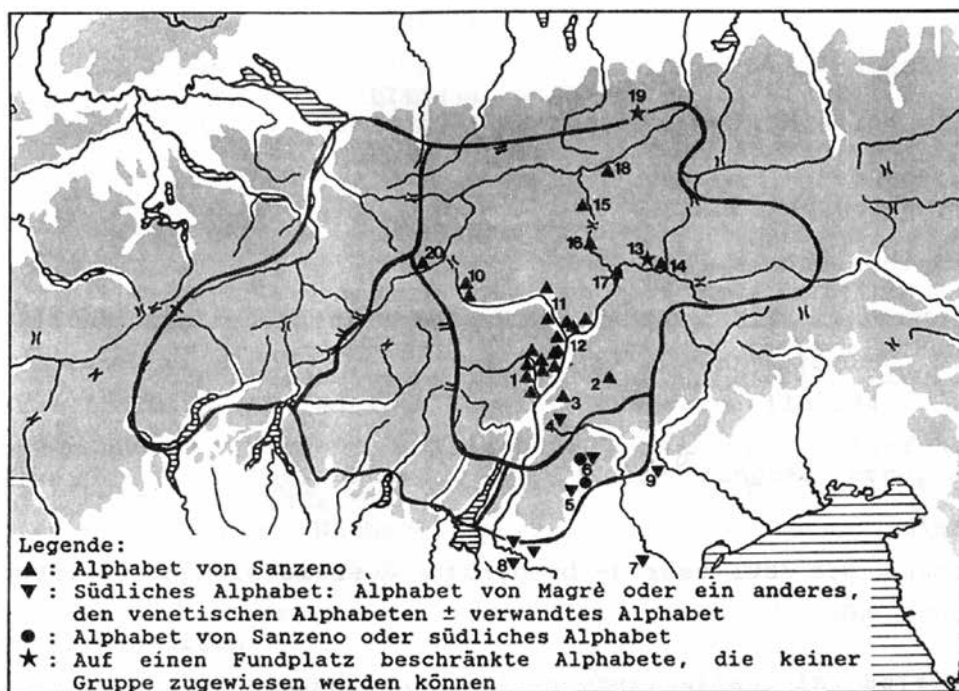
[] *om* kjer je daritelj je zvagan on *t-*[] *imoisdoti-*[] *je* nai varoval -[]
 [] daritelj je gnal se, da tudi v vsej molitvi se bo videl tudi bog, bog veri, da ostane daritelj cel, da ni v potopljenju []
 [] je sleherni s telesom valovom njej v pest ; le naj je lok ostal navit dokaj kot naperjen v pravo smer je dušin brod []
 [] ker jim tja dati -[-] v tei da je komaj že ko ven venel [?] in v spanju veril da naj je on []
 [] je rek rajši da [----] (m)olitev se ne bo se potem tudi kriva :*x: dia* []
]sdotikelud[-----]-nita[--]okv-krmar onmol[

[] *om* where the offeror is judged *t-*[] *imoisdoti-*[] *je* let be protected -[]
 [] the offeror has striven that in all his prayer shall be seen also god, god, be reliable in that the offeror remains unharmed, that he not (end up) in drowning []
 [] her being and his the waves await into their clutching grasp ; may the bow remain undrawn much as pointed straight – arrow remains the soul's raft []
 [] because there to give them -[-] in this that he no sooner withered out than [?] and sleeping seen to it that he []
 [] to say rather that [----] the prayer shall then not be also false; *dia* []
]sdotikelud[-----]-nita[--]okv-helsman onmol[

Prevod A. Ambrozica in G. Tomezzolija sledi spremembi črke T v D in s tem delno spremeni pomen napisa. Zaradi večjega dela neprevedenega napisa pa je tudi manj razumljiv.

ZAKLJUČEK

Bronasta plošča najdaljšega znanega venetskega napisa je sicer precej poškodovana, vendar je preostali del dokaj dobro ohranjen. To omogoča dobro prečrkovanje in ustrezno delno dopolnitev prvotnega napisa z manjkajočimi črkami. Razumevanje zahodnoevropskih jezikoslovcev je pokazalo na njihovo neustreznost branja napisov z imeni, saj tako dolgega napisa ni moč razložiti z imeni, zato podajajo razumevanje le za tri besede, ki med-

Karta 1: Razširjenost in vrste retijskih napisov; s številom 19 je označen Steinberg [2]

poskusiti razumeti te napise tudi na osnovi zahodnih slovanskih jezikov. Retijski napisi so manj številni od venetskih in so tudi slabše ohranjeni, zato je njihovo razvozlanje težavnejše, saj se med seboj razlikujejo tako po vsebini kot po načinih pisave in materialih za zapise. Napisi v Steinbergu so najdaljši napisi na enem mestu, zato je njihovo razumevanje še toliko pomembnejše, saj je lahko osnova tudi za boljše razumevanje drugih napisov. Na osnovi navedb v literaturi, da so napisi po primerjavi črk napisov starejši od Bocenskih napisov, ki segajo v 5. stoletje pr. Kr., ocenjujem njihovo starost na 6. do 7. stoletje pr. Kr.

PREČRKOVANJE

Pri napisih v Steinbergu je jezikoslovcem povzročalo največ preglavic pravilno prečrkovanje venetske črke L, ki je v originalnem zapisu 1, ki so jo prečrkovali najprej kot L ali P in se šele kasneje odločili za L. Oglejmo si vse zapise:

St-1 1 St-2 1 St-3 1 St-4 1 in 1, ki pa je bistveno bližje L kot P
 St-5 0 SR-6 0 St-7 0 St-8 0 St-9 0

Ker se samo enkrat pojavi črka, ki je le nekoliko podobna črki P, je zelo velika verjetnost, da je pravilno prečrkovanje znaka 1 kot črke L, zlasti ker je uporabljen za črko P v teh napisih tudi drugačen znak. Tako prečrkovanje upošteva tudi Schumacher v novejši izdaji [2].

Pri napisu 5 se pojavi nova črka, ki je v stilizirani obliki 1, zato bi bil lahko ta napis mlajši, kar ni verjetno, lahko pa bi ga zapisala druga roka. Privzel sem prečrkovanje jezikoslovcev, ki so ta znak prečrkovali kot P in nekoliko je res podoben obrnjenemu znaku za črko P. V mlajših venetskih napisih pomeni tak znak L ali Š, zato pri tem napisu upoštevam tudi te različne možnosti, čeprav niso verjetne, saj gre za bistveno mlajše venetske črke.

Napisi imajo po mojem prečrkovanju in dopolnjevanju naslednje število črk po vrstnem redu teh napisov:

Napis	Drugačne	Nove	Dodane	Skupaj
St1	0	0	0	18
St2	0	0	1	22
St3	0	0	1	19
St4	1	0	0	15
St5	2	2	0	21
St6	2	1	3	22
St7	0	0	0	4
St8	0	1	0	9
St9	0	0	0	8
Skupaj	5	4	5	137

Pri vsakem napisu je najprej podano število drugače prečrkovanih črk, nato število novo prebranih črk, dodanih črk in nato število vseh črk napisa, kar daje skupno: 5 drugače prečrkovanih črk, 4 novo prebrane, 5 dodanih črk in 137 črk vseh teh napisov.

PREČRKOVANJA, DELITEV IN PREVODI NAPISOV

Nekatere napise je s pomočjo slovanskih jezikov, še posebej s staro bolgarščino, obdelal P. Serafimov, ki pa je imel le neustrezne prerise napisov [1], ne pa dobrih slik objavljenih kasneje [2], zato je sledil dotedanjim prečrkovanjem. Pri obravnavi napisov so primerjalno upoštevani njegovi predlogi z oznako PS [5].

Po vrstah si slede:

- Oznacba napisa, stilizirano prečrkovanje in slika napisa.
- Prečrkovanja jezikoslovcev.
- Prečrkovanje in prevod P. Serafimova (PS) s komentarjem.
- Moje prečrkovanje (VV) na podlagi slike in komentar prečrkovanja¹.
- Delitev na besede in dobesedni prevod v slovenščino, različice so označene z R².
- Prosti prevod v slovenščino in v angleščino.

Glosar.

¹ Drugače prečrkovane črke so označene poševno, novo prebrane črke so odebeljene, dodane črke pa so v oklepaju, njihovo število pa je podano ob prečrkovanju s številom vseh črk.

² Zaradi čim boljše primerjave je dobesedni prevod tak, da posamezni besedi po vrstnem redu ustreza tudi le ena beseda.

RAZUMEVANJE

Napis sestavljata dve vrstici brani od leve proti desni kot kažejo smeri črk. Dopolnjujejo ga pa še tri samostojne besede na levi, na desni in v sredini, ki imajo lahko tudi samostojen pomen. Po tej obrazložitvi je možna delitev celotnega delno zvezno pisanega napisa:

IG GA UN BEL TURIE S KALA HE PRUŠI A HIL NU AN KLUN TURU S

Dobesedni prevod po vrstnem redu besed:

Če ga ven bolj porineš se premakne tja proži in zavije not in zaklenil vrata si.

Smiselni prevod:

Če ga bolj ven porineš tja prožiš in zaviješ noter si zaklenil vrata.

If you push it more out, there stretch and turned inside, you lock the door.

Različica:

Upoštevana je pripomba A. Ambrozica glede delitve in besede IAHL, ki lahko pomeni jahač ali spono. Med zgornjo in spodnjo vrsto sta dvakrat po dve črki, zato je možno, da sredinski AN ne spada k napisu, ampak ima samostojno vsebino; upoštevam tudi delno različno prečrkovanje in tudi delno različno delitev zveznega besedila.

IG GA VN BEL TURIE S KALA HE PRUŠ IAHL IN KLUN TURU S

Dobesedni prevod po vrstnem redu besed:

Če ga ven bolj porineš se premakne tja proži jahač in zaklenil vrata si.

Smiselni prevod:

Če ga bolj ven porineš, tja premakneš in prožiš jahač, si zaklenil vrata.

If you push it more out, there move and stretch clamp, you lock the door.

Kratice pri glosárju/Abbreviations at glossary;

SK	Slovensko knjižno	Literary Slovenian	okr	okrajšava	abbreviation
SN	Slovensko narečno	Dialectal Slovenian	preg	preglas	mutation
HK	Hrvaško knjižno	Literary Croatian	prem	premet	toss
PL	Pleteršnikov slovar	Pleteršnik's dictionary	sin	sopomenka	synonym

Glosár

IG	ig, ik, če, ako – preg, SN, SK	if
GA	ga, njega – SK	him, it
VN, UN	vn, un, uən, ven – preg, SN, SK	out
BEL	bel, beu, bolj – Cerkljanski slovar, SK	more
TURIE	turati, poriniti – HK, PL	push
S	s, si – okr, SN, SK	you
KALA	kalati, zajemati, cepiti – PL, premakniti, sin	move
HE	he, ke, tja – preg, SN, SK	there
PRUŠ, PRUŠI	pruši, proži – preg, SN, SK	stretch
IAHL	jahač, spona – preg, SK, sin	rider, clamp

A	a, in – SN, SK	and
HIL	kriv, zaviti, zakriviti – Pleteršnik, obrniti, sin	turn
NU	nu, not notri – okr, SN, SK	inside
AN, IN	an, in – SN, SK	and
KLUN	klun, kljun, zakleniti – SN, SK, sin	beak, lock
TURU	turu, duri, vrata – preg, SN, SK	door
S	s, si – okr, SN, SK	you are
Različice		
UM	um, umno – okr, SN, SK	wise
BEL	bel, lep, nežen – sin, SK	nice, gentle
KLUN	kljun, ptičji, ladijski – SK, kljuniti, sin	beak, stern,
peck		

Možna drugačna branja treh samostojnih besed, ki označujejo tečaj, nos in navodilo:

IG	ig, igo, jarem, vaga – PL, tečaj, sin	yoke, hinge
NU	nu, nus, nos – okr, SN, SK	nose
NA	navodilo – okr, SK	instruction

Napis ima nedvoumno smiselno obliko z dvema vrstama napisa in tremi samostojnimi besedami. Leva beseda je nedvoumno prečrkovana in ima tudi nedvoumen in samostojen pomen potrjen s tečajem na tem mestu. Desna beseda ima dvojni pomen kot povezava zgornje in spodnje vrstice in kot samostojna beseda s pomenom nos, kar je potrjeno s sliko zapiralnega nosu. Ostane še srednja beseda, ki je lahko sestavni del besedila, glede na ločen zapis pa ima tudi samostojen pomen in sredinska lega ji daje tudi osrednji pomen celotnega besedila in pomeni navodilo.

Možno bi bilo upoštevati tudi različico prevoda brez vseh treh samostojnih besed, ki bi se v skrajšani obliki glasila:

GA UM BEL TURIES KALA HE PRUŠ IAHL KLUN TURU S

Ga nežno porineš premakneš tja prožiš jahač klunil vrata si.

Smiselni prevod:

Če ga umno nežno porineš premakneš in prožiš jahač si zaprl vrata.

It carefully move and stretch clamp you lock the door.

ZAKLJUČEK

Napis Pustertal-I na bronastem traku ima na eni strani prikovičen tečaj, na drugi strani pa zaporni klin, kar določa njegovo uporabo za zapiranje verjetno manjših vrat. Napis na traku je razdeljen na pet skupin: levo in desno, srednjo ter zgornjo in spodnjo, kar kaže na namen pisca glede uporabe zapiralnega traku. Prečrkovanje in delitev delno zveznega besedila na znane besede je pokazala, da gre verjetno za navodilo za uporabo, ki naj bi preprečilo neprimerno uporabo, saj je šlo prav gotovo za dragocen in uporaben predmet. Pri slabše berljivih znakih so možne različice, ki pa ne spremene bistva sporočila. Z upo-

števanjem daljših znanih besed dobimo v prostem prevodu naslednji možni pomen: »Če ga nežno porineš in prožiš jahač nosu si zaklenil vrata«. Slovenščina kot prastari slovanski jezik, z množico slovničnih in narečnih oblik, se je tudi v tem primeru izkazala kot dobro orodje za razvozljavanje staroslovanskih retijskih napisov.

LITERATURA

1. S. Schumacher, *Die Rätischen Inschriften*, Geschichte und heutiger Stand der Forschung, 2., erweiterte Auflage, Archaeolingua, Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft 121, Innsbruck **2004**, s. 54, 186, 247, 250, 277.
2. R. Lunz, *Ur – und Frühgeschichte Südtirols*: Rätsel und Deutung, Athesia, Bozen **1973**, s. 93, Tafel 27.
3. R. Lunz, *Archäologie Sudtirols Ur*: Archäologisch-historische Forschungen in Tirol, R. Lunz, Bruneck **1981**, s. 201.
4. V. Vodopivec, *Zbir Retijskih napisov, delitev, prevod in besednjak*, Zbornik 6. mednarodne konference, Izvor evropejcev, Jutro, Ljubljana **2008**, 118-136.

GALSKI NAPISI

Galski napisi predstavljajo tiste stare napise, ki jih strokovnjaki uvrščajo med »Keltske« napise. Na napačno pojmovanje imena »Kelti sem opozoril že pri poglavju Naše korenine in tudi jezikovne študije galskih napisov potrjujejo dejstvo, da so srednjeevropski »Kelti« v veliki večini Slovani. Ti so na teh območjih staroselci in so jih šele kasneje potujčile imperialistične države Anglija, Nemčija, Francija in Italija. Največ napisov, ki jih označujejo kot galski, je v Franciji in prav imperialistična Francija je sprejela zakon, da Bretonci ne smejo dajati svojim otrokom slovanskih imen in s tem so dokončno prekinili slovanske korenine na tem območju.

Široka razprostranjenost slovanskih jezikovnih ostalin z imenom Veneti, ki je ime za praslovanske jezikovne in narodne skupnosti, je razvidna iz naslednjega zemljevida 1, ki je objavljen na spletu: <http://www.veneti.info/en>.

Na zemljevidu je razvidna zgoščenost imen Veneti v Armoriki, to je v sedanji Bretanji v severozahodni Franciji, v dolini Rone ter v Walesu in v južni Angliji. Vidna sta dva napisa Germania in manjši se približno ujema z germanskim jezikovnim območjem, medtem ko je večji pretežno slovanski. Rimske province Venetia, Raetia, Vindelicia, Noricum in Pannonia so bile naseljene s slovanskimi plemeni, ki jih danes predstavljajo le še Slovenci.

Kot galski napisi bodo obravnavani napisi iz Francije in Italije:

Trije napisi so iz Italije: en napis je iz Umbrije med Rimom in Peruggio, dva pa sta iz zahodne Lombardije med Torinom in Milanom.

Velika večina, to je 20 napisov pa je iz Francije. Napisi so posejani po osrednji Franciji levo in desno od reke Rone, od Pariza do Marseilla in po vhodnem delu Francije. Mesta izkopavanj, kjer so našli obravnavane napise in muzeji, kjer se ti napisi hranijo, so podani na slikah v članku: Nekaj galskih napisov.

Starost ni posebej navedena, giblje pa se od par stoletij pr. Kr., do par stoletij po Kr. Najstarejši napisi so pisani v venetskih črkah, srednji v grških črkah in najmlajši v latinskih črkah. Izjemna razumljivost nekaterih obravnavanih galskih napisov je prepričljivo dejstvo o močni praslovanski skupnosti v vzhodni Franciji in to pred rimsko zasedbo. Dobro razumljivi so tudi napisi v grščini, čeprav ta nima vseh ustreznih znakov za slovanske glasove. Ta skupnost se je ohranila tudi v času rimske oblasti, kasneje pa je počasi zamirala.

Značilno je, da ni znanih napisov iz Armorike, sedanje Bretanje, kjer so znane slovanske naselbine, ki so se ohranile še v moderno dobo. Glede na že omenjeni zakon o prepovedi slovanskih imen je možno tudi uničenje ali skrivanje najdenih napisov. Na karti sta dva napisa Veneti in Unetti, ki pričata o prisotnosti slovanskih Venetov na tem ozemlju.

O slovanski prisotnosti pričajo tudi mnoga zemljepisna imena, ki so še danes razumljiva v slovanskem izrazju in večinoma opisujejo vidne značilnosti poimenovanega objekta. V predantični dobi ni bilo kažipotov in na daleč vidni zemljepisni pojavi, predvsem visoke gore so služile kot odlični kažipoti na daljših potovanjih, zato so jih poimenovali po značil-

Zemljevid 1: Razprostranjenost slovanskih jezikovnih ostalin z imenom Veneti

nostih in se po njih usmerjali. Taka imena vsebujejo dve neodvisni spremenljivki, zato so jezikovno neoporečno priznana kot slovanska.

Dobro razumevanje Galskih napisov na slovanskih osnovah potrjuje prisotnost slovenskega življa na teh območjih že pred rimsko zasedbo. Slovenščina kot izrazito arhaični jezik v katerem so se najbolj ohranile značilnosti pred-antičnih slovanskih jezikov in zapisov se je izkazala kot odlično orodje tudi za razumevanje Galskih napisov.

O Venetih piše tudi rimski vojskovodja in kasnejši cesar Julij Cezar v latinskem besedilu C. IVLI CAESARIS COMMENTARIORVM DE BELLO GALLICO v osmih delih, ki je tudi na spletu: <http://www.thelatinlibrary.com/index.html>. V tretjem delu LIBER TERTIVS navdušeno govori o Venetih: »To plemo gospodari na morskih obalah, kajti Veneti imajo največ ladij, s katerimi plujejo v Britanijo. Boljši so od Galcev v obvladovanju pomorskih veščin. Ker tako na morju nimajo nasprotnikov in ker so v njihovih rokah vsa pristanišča,

so si podvrgli vse, ki plujejo po tem morju.«

– P. V. Tulajev, *Veneti predniki Slovanov*, Moskva 2000, 131.

»Oni so imeli močno floto, medtem ko mi nismo imeli nobenih ladij na razpolago, razen tega nismo bili seznanjeni s plitvinami, lukami in otoki obale, na kateri se nam je bilo boriti. Jadrti po prostranem oceanu je bilo kajpak povsem drugačna stvar kakor jadrti po zaprtem morju, kot je mediteransko.«

– M. Bor, J. Šavli, I. Tomažič, *Veneti naši davni predniki*, Ivan Tomažič, Dunaj, Ljubljana 1990, 217.

Naši slovanski predniki so bili kot staroselci prisotni skoraj po vsej srednji Evropi in tudi v Franciji in Angliji je veliko zemljepisnih imen razumljivih na slovanskih osnovah, ki to potrjujejo.

Precej je tudi napisov razumljivih na slovanskih osnovah in v Franciji so prav ti napisi v veliki večini. Nekatere napise je proučeval A Ambrozic in njegova razumevanja bodo predstavljena v delu Nekaj galskih napisov.

Poleg teh je A. Ambrozic obravnaval še 10 galskih napisov, ki so objavljeni v 1. zborniku: A. Ambrozic, *Etymological parallelism in inscriptions from ancient Gaul*, Zbornik 1. mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva, Jutro, Ljubljana 2002, 131-149.

Prav tako obravnava še 24 galskih napisov, ki so objavljeni v literaturi: A Ambrozic, *Journey back to the Garumna*, Toronto, Cytera press 2000, IV.

Obravnava tudi 35 galskih napisov, ki pa so delno že objavljeni v navedenih delih, v moji knjigi: A Ambrozic, *Adieu to Brittany*, Toronto, Cythera press 1999, 7-14, 35-36, 39-43, 48-49.

NEKAJ GALSKIH NAPISOV

UVOD

Ob preučevanju »Keltov« ter narodov in jezikov, ki so sestavljali to zgodovinsko površno sestavljeno grupo, ki so jo označevala predvsem slovanska plemena v srednji in vzhodni Evropi in romanska plemena na zahodnem delu Evrope, sem dobil tudi revijo *Archaeologia* s člankom Gaulish inscriptions [1]. Tu je objavljenih 20 napisov s področja sedanje Francije in trije iz severne Italije, ki jih prištevajo med galske-keltske napise. So v venetski, latinski ali grški pisavi, nekaj pa je tudi dvojezičnih napisov, ki pa niso prevodi venetskih napisov, ampak imajo samostojne vsebine. Vsi navedeni galski-keltski napisi so razumljivi na slovanskih osnovah. Nekatere od teh napisov je obravnaval že Antony Ambrozic in sicer pod zaporedno številko: 3, 6, 13, 14, 17 in 18 [2] ter pod številko 4, 10, 16 in 21 [3].

Večina napisov je sicer nagrobnih in po vsebini precej podobnih, so pa tudi napisi z drugačno, včasih prav presenetljivo vsebino. Pri proučevanju teh napisov so se pojavljale značilne besede, ki so prisotne v venetskih zapisih, ki so mnogo obsežnejši in dajejo temu primerno trdnjšo osnovo. To so predvsem sorodstvene vezi: ate, atek, ato, atoš, matere, matre, brat, dede, in lastnosti ali želje: os = ostani, iar = mlad, ver = veruj, bog = bog, lon = dar, rei = raj, vit = vitek itd. [4]. Skupno je obravnavano 23 napisov in njihovo razumevanje nam potrjuje že večkrat prikazano dejstvo, da je precej najstarejših srednjeevropskih napisov razumljivih na slovanskih osnovah.

Okolje teh napisov je prikazano na karti 1.

NAPISI IN SLIKE

Napisi so obravnavani tako, da so pri vsakem napisu po vrstnem redu navedeni:

- originalni zapis, prečrkovanje v navedeni literaturi, ki je praviloma v grščini [1], in pomen kot ga ugotavljajo Bökönyi, Meid in drugi jezikoslovci [1].
- študija A. Ambrozica s prečrkovanjem, delitvijo na besede in prevodom v slovenščino in angleščino [2 ali 3]
- moj prevod s prečrkovanjem, delitvijo zveznega ali delno zveznega besedila in smiselni prevod napisa v slovenščini in angleščini.

Pri vsakem napisu je podan v poševnem tisku moj komentar k razumevanju napisa navedenega v literaturi ter komentar in utemeljitve mojega razumevanja.

Posebej poudarjam, da predvidena imena v posameznih napisih ne dajejo nobene osnove za razumevanje teh napisov in so take razlage le dokaz, da razlagalci napisov ne razumejo. Zato se zatekajo k imenski teoriji, ki lahko poljubno razloži pomen prav vsakega napisa in to v katerem koli jeziku. Pri primerjavah razumevanj različnih prevodov posameznih napisov zato vedno primerjam le del napisa brez predpostavljanih imen, saj le tako dobimo enakovredno osnovo za jezikovne primerjave smiselnosti in ustreznosti prevodov. To poudarjam zato, ker bi sicer moral skoraj pri vsakem napisu, kjer jezikoslovci predpostavljajo imena, ponavljati te splošneveljavne ugotovitve.

Karta 1: Okolje Galskih napisov v prvem stoletju pr. Kr [5, IV]

Večina obravnavanih napisov je iz območja, ki je označeno kot Celtica, pa tudi južno in vzhodno od tega območja. Zanimivo pa je, da jih ni v Armoriki, kjer je označeno ozemlje z imenom Veneti. Na jugu so Volci, kjer so Grki uporabili ime Keti za slovanska plemena ob Marseillu in xxxxxx na severu, kjer so xxxxxx xxxxxx obvladovali povezave z Anglijo.

NAPIS 1

Na sliki dna vaze, Fig. 3. [1] je napis:

KPIZIA Kpičia

Jezikoslovci [1] napis prevajajo kot ime Kpičia s pomeni: Welsh – crych = curly = kodrast.

Ime ne daje razumevanja.

Moj prevod

KRIZIA KRI ZIA Kri zija. Blood gape.

Napis »kri zija« pomeni da gre za kri, ki zija, torej izteka iz odprte rane in se nabira v posodo – vazo ali skledo, bodisi kot zdravstveni ukrep poznan kot puščanje krvi ali precej bolj verjetno kot žrtveni dar.

Ker imena ne podajajo nobene osnove za razumevanje napisa, je bolj verjetna razlaga, da gre za posodo za puščanje krvi, predvsem v religiozne namene.

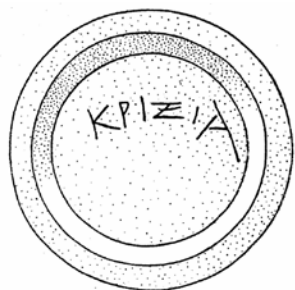

Fig. 3. Graffito on the bottom of a vase from Eyguieres (Bouches-du-Rhône); the reading is Κριζία. Musée de Salon.

Napis 1

Fig. 6. Inscription on the handle of a bronze patera from Couchey (Côte d'Or). Dijon, Musée Archéologique.

Napis 3

NAPIS 2

Na sliki nagrobnika, Fig. 5. [1] je napis:

KPEITE Κρεϊτε

Jezikoslovci napis prevajajo kot ime Κρεϊτε [1]

Ime ne daje razumevanja napisa, čeprav v tem primeru niso daleč od bolj verjetnega pomena.

Moj prevod

KREITE K REITE K Reiti. To Reita.

Verjetno gre za slovo in dobro željo umrlemu, ki naj potuje k Reiti, to je k Luni, ki je takratnim ljudem v primerjavi z žgočim soncem predstavljala bistveno bolj prijetno posmrtno prebivališče ljudi.

Znano je božanstvo Reita, ki so jo množično častili v Severni Italiji, zlasti v območju Este, zato je verjetnost kulta istega božanstva v ne prav veliki oddaljenosti velika, še zlasti glede na toliko in tolikokrat poudarjeno veliko gibljivost tedanjega prebivalstva [5].

NAPIS 3

Na sliki ročaja, Fig. 6. [1] je napis:

DOIRO.SEGOMARI/IEVRV.ALISANV Doiros Segomari ieuru Alisanu

Jezikoslovci napis prevajajo kot imena: DOIRO.S, SEGOMARI in ALISANU (Doiros son of Segomarus) [1].

Imena ne podajajo razumevanja napisa.

Fig. 5. Epitaph from Nîmes, with inscription Κρεϊτε "for Kritis". Nîmes, Musée Archéologique.

Napis 2

Fig. 7. Epitaph from Nîmes reading Εσκιγγορειζ Κονδιλλεος. Nîmes, Musée Archéologique.

Napis 4

Ambrozicev prevod [2], str. 48, se prične s prečrkovanjem: DOI RO S S EGO MAR I IEVRV ALI SANU, nadaljuje z dopolnjevanjem: DOI (G)RO(V), Sə Sə JEGJO (V) MAR I IEVRV ALI SANU in s prevodom: You played out your part, you came to the end of worry and care and you are in the grave, but in dreamland. Doigral si, si končal z nadlogami in skrbmi, čeprav si v grobu si v sanjski deželi.

Prevod je smisel, vendar na začetku nekoliko samosvoj.

Moj prevod:

DOIRO.SEGOMARI/IEVRV.ALISANV

DO I ROS S EGO MARI IE V RV ALI SANU

Da je res si njemu mar je v ru ali snu.

Yes is true you to him care is in grave or dream.

Ob upoštevanju dejanskega začetka napisa in skrajšanega načina pisanja je verjetno, da gre za slovo in dobro željo umrlemu, ob sporočilu, da jim je zanj še kako mar, pa najsi bo v grobu – RU – rov – grob, ali v snu.

Tu se pojavi venetski EGO, ki pomeni njemu ali njega [5].

NAPIS 4

Na sliki nagrobnika, Fig. 7. [1] je napis:

ΕΚΚΙΓΓΟ/ΡΕΙΖΚΟ/ΝΔΙΛΛΕ/ΟC Εσκιγγορειξ Κονδில்λεος

Jezikoslovci napis prevajajo kot imeni: Eskiggoreis in Kondilleos [1]

Verjetnost začetka nove vrste kot začetka nove besede je velika, zato te možnosti ni moč popolnoma zavreči, zlasti ne z imeni in brez razumevanja napisa.

Ambrozicev prevod [3], str. 136 se prične s prečrkovanjem: E SKIGGO REIKSKO NDILLE OC in dopolnitvijo JE SKIHO (V) REJ KSΘKO NΘDILJE OTS ter prevodom

He sneezed off (croaked) rather than any longer staying on. Je skihal (umrl) ki se rajši kot nadalje ostati.

Prevod je smiseln, vendar nekoliko poenostavljen in v sredini samosvoj, saj ne sledi napisu.

Moj prevod

ESKIGGO/REIZKO/NDILLE/OC

E SKIG GO REI SKO N DIL LE OS

Je shiral ko raj skoraj naj dalj le ostane.

He pine away when heaven nearly let longer only remain.

Gre za slovo ob smrti in za dobro željo umrlemu, ki je shiral in naj skoraj pride v raj ter tako v raju, kot tudi nam v spominu, še dalj časa ostane.

Moj prevod je zelo podoben Ambrozicevemu [3] prevodu saj je le nekoliko dopolnjen.

Tudi tu se pojavijo značilne venetske besede REJ, SKO in OS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

Fig. 8. Epitaph from Coudoux (Bouches-du-Rhône), with inscription Ατεσθας (Σ)μερτουρειγιος. Private.

Napis 5

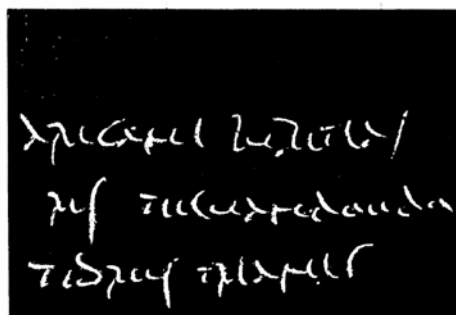

Fig. 13. Graffito from La Graufesenque with a short sentence in Gaulish. Collection Hermet, Musée de Rodez.

Napis 9

NAPIS 5

Na sliki nagrobnika, Fig. 8. [1] je napis:

ATECΘAC/(S)MEPTOY/REITIOC Ατεσθας (Σ)μερτουρειγιος

Jezikoslovci napis prevajajo kot imeni: Atestas in Smertojreigos [1].

Tudi tu začetek nove vrste ni upoštevan kot začetek nove besede, čeprav te možnosti ni moč popolnoma zavreči, zlasti ne z imenom in brez razumevanja napisa.

Moj prevod

ATESTAS/SMERTOJ/REIGIOS

ATE STA S SMERT OJ REI G I OS

Atek ostal si smrt oj raj glej je ostal.

Daddy you rest death oh heaven see was remain.

Ob značilni besedi smert, ki se pojavlja tako v starih napisih kot v sedANJI slovenščini z nedvoumnim pomenom, je zelo verjetno, da gre za slovo in dobro željo umrlemu očetu ob njegovem pokopu in spomeniku, saj je v raju, ki ostane in po napisu ostane tudi nam v spominu.

Poleg sorodstvene vezi – ATE so značilne besede SMERT, REI in OS, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 6

Na sliki kamnitega kvadra, Fig. 9. [1] je napis:

ΕΚΚΕΓΓΑΙΒΑΑΝΔΟΟΥΙΚΟΥΝΙΑΙ Εσκεγγαι Βλανδοουικουνιαι

Jezikoslovci menijo da gre za ženski grobni napis z imeni: Eskiggai in Blandoojikoyniai [1].

Imena ne predstavljajo razumevanja napisa.

Ambrozicev prevod [2], str. 13, se prične s prečrkovanjem JE SKEG ŽAJ BΘL AN DO OJ I KOJ NJAJ in nadaljuje z angleškim in slovenskim prevodom; *There was only a hinge's space between him and the horses. Bil je le stežaj med njim in konji.*

Prevod je sicer smiseln, vendar v sredini ne sledi zapisu.

Fig. 9. Woman's epitaph from Gargas (Vaucluse); horizontal inscription on a block: Εσκεγγαι Βλανδοουικουνιαι. Avignon, Musée Calvet.

Napis 6

Moj prevod v različicah:

ESKEGGAIBLANDOOJIKOJNIAI

E SKEG GAI BL AN DO O JI KOJN IAI

Je (v) skok podil bil in dokler on je konj počiva.

He was hunt in gallop and till he eat horse rest.

Različica - Variant:

E SKEGGAI BL AN DO O JI KOJ N IAI

Je raztežaj bil in dokler on je konj počiva.

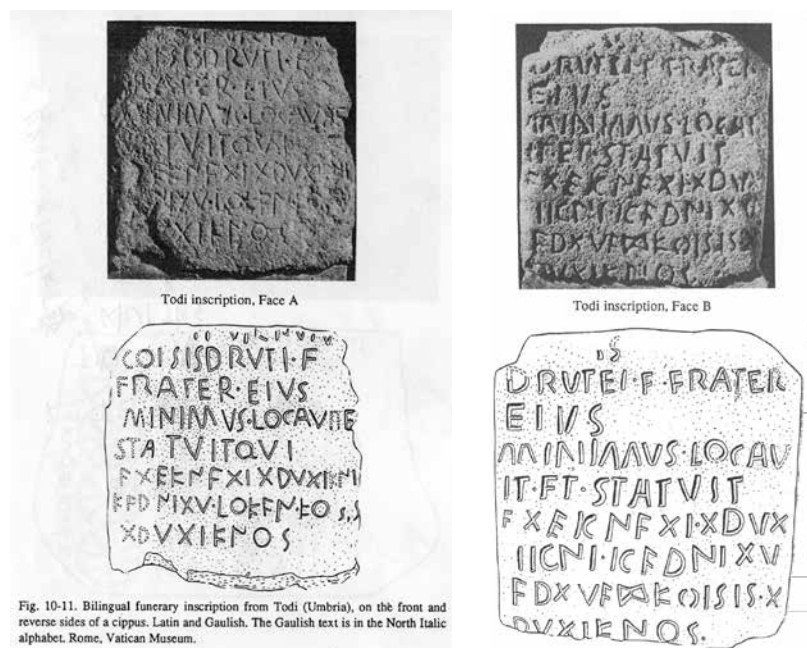
Distance has been and till he eat horse rest.

Morda gre za nagrobni spomenik na kar spominja zadnja beseda IAI, ki pomeni počitek, vendar je verjetneje, da gre za napis v zvezi s konjskim prometom, morda za težko prevozen klanec po katerem morajo konji počivati, voznik pa ta čas izkoristi za dobro hrano in pijačo, morda pa gre za gostilno s prenočišči ali celo za poštno, tovarno ali jezdno postajo.

Značilni besedi sta KOJN in IAI, pa tudi SKEG ali SKEGGAI, katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 7

Na sliki kamnitega nagrobnika, Fig. 10-11. [1] je kombiniran napis. Zgornji del napisa na obeh straneh kamna je latinski, spodnji pa venetski. Napisa sta pisana v latinici in venetici v skoraj povsem enakem besedilu, ki pa nimata iste vsebine.

Napis 7

Latinski napis:

str. A: -----/COISISDRV.TI.F/FRATER.EIVS/MINIMVS.LOKAVIT/STATVITQVI

str. B: IS.DRVTEI.F.FRATER/EIVS/MINIMVS.LOKAV/IT.FT.STATVIT/

Coisis Druti f. Frater eius minimus locavit et statuit.

Latinskega napisa ne obrazložijo, vendar upoštevajo tri imena. Je pa razvidno, da je tekst vsaj delno razumljiv v latinščini.

Razvidno je tudi, da latinsko besedilo nima nobene povezave z napisom v venetščini.

Venetski napis:

str. A: FXEKNFXIXDVXIKNI/KFDNIXV.LOKFN.KO-SIS/XDVXIKAOŠ

ATEKNATITRUTIKNI/KARNITU.LOKAN.KO-SIS/TRUTIKNOS

str. B: FXEKNFXI.XDVX/IKNI/KFDNIXV/FDXVFMEKOISIS.X/DVXIKNOŠ.

ATEKNATI.TRUT/IKNI.KARNITU/ARTUAŠKOISIS.T/RUTIKNOS.

Ateknati Drutikni karnitu lokan/artuaš Koisis Drutiknos.

Jezikoslovci venetski napis prevajajo kot imena: Ateknati, Drutikni, Koisis in Drutiknos: Ategnatos sin Drutosa ob mlajšem bratu Coisisu [1].

Imena praviloma ne podajajo razumevanja napisa. Ravno besedi, ki ju jezikoslovci ne pojasnjujejo, najverjetneje predstavljajo imeni, kar priča o njihovem nerazumevanju napisa.

Moj prevod:

Teksta sta pisana na obeh straneh kamna v skoraj povsem enakem besedilu, zato bomo upoštevali najverjetnejšo kombinacijo obeh napisov v venetici:

ATEKNATI TRUTIKNI KARNITU (LOKAN) (ARTUAŠ) KOISIS TRUTIKNOS

V napisih na obeh straneh sta različni besedi Lokan in Artuaš, ki verjetno pomenita imeni, zato ju v skupnem besedilu izpustim in ne prevajam.

ATEK NA TI T RUT IK NIKAR NI TU »ime« KOI SI S TRUTI K NOS

Atek na ti tu grob ak nikar ni tu »ime« ki si s trdom k nam.

Daddy take you here grave if on no account not here »name« who is with effort to us.

Iz napisa se izluščijo nekatere besede, ki omogočajo delitev napisa in njegovo razumevanje. Verjetno gre za slovo in dobro željo umrlemu očetu ob njegovem pokopu in spomeniku, saj kljub pokopu ostane in s trdom pride k nam in nam ostane tudi v spominu, še zlasti ob tako izčrpnem napisu na za tiste čase zanimivem nagrobnem kamnu.

Značilne besede so: ATE, RUT, KAR, KOI in NOS, ki se pojavljajo tudi v venetskih napisih in katerih pomen je razviden iz podanega prevoda.

NAPIS 8

Na sliki lepo okrašenega nagrobnika, Fig. 12. [1] je napis:

K XESFOTOKFMI/XFMOXFLIKMOI/KAIKXOS/LEKFXOS/FMOKOTOKIOS/SEXAPOKIOS/
FSFMEKOXI/FMFDF/IMFOS/XFMOXFLOS/KFDMIXAS/XFKOS.XOAXFS

	Early Phoenician	Moabite	Hebrew Ostraca (sixth century BC)	Early Aramaic	Late Aramaic Papyri	Palmyrene Aramaic	Monumental Nabataean Aramaic	'Square' Jewish/ Hebrew Printed
·	𐤀	𐤁	𐤂	𐤃	𐤄	𐤅	𐤆	א
b	𐤇	𐤈	𐤉	𐤊	𐤋	𐤌	𐤍	ב
g	𐤎	𐤏	𐤐	𐤑	𐤒	𐤓	𐤔	ג
d	𐤕	𐤖	𐤗	𐤘	𐤙	𐤚	𐤛	ד
h	𐤜	𐤝	𐤞	𐤟	𐤠	𐤡	𐤢	ה
w	𐤣	𐤤	𐤥	𐤦	𐤧	𐤨	𐤩	ו
z	𐤪	𐤫	𐤬	𐤭	𐤮	𐤯	𐤰	ז
h	𐤱	𐤲	𐤳	𐤴	𐤵	𐤶	𐤷	ח
t	𐤸	𐤹	𐤺	𐤻	𐤼	𐤽	𐤾	ט
y	𐤿	𐆀	𐆁	𐆂	𐆃	𐆄	𐆅	י
k	𐆆	𐆇	𐆈	𐆉	𐆊	𐆋	𐆌	כ
l	𐆍	𐆎	𐆏	𐆐	𐆑	𐆒	𐆓	ל
m	𐆔	𐆕	𐆖	𐆗	𐆘	𐆙	𐆚	מ
n	𐆛	𐆜	𐆝	𐆞	𐆟	𐆠	𐆡	נ
s	𐆢	𐆣	𐆤	𐆥	𐆦	𐆧	𐆨	ס
·	𐆩	𐆪	𐆫	𐆬	𐆭	𐆮	𐆯	ע
p	𐆰	𐆱	𐆲	𐆳	𐆴	𐆵	𐆶	פ
š	𐆷	𐆸	𐆹	𐆺	𐆻	𐆼	𐆽	צ
q	𐆾	𐆿	𐇀	𐇁	𐇂	𐇃	𐇄	ק
r	𐇅	𐇆	𐇇	𐇈	𐇉	𐇊	𐇋	ר
š	𐇌	𐇍	𐇎	𐇏	𐇐	𐇑	𐇒	ש
t	𐇓	𐇔	𐇕	𐇖	𐇗	𐇘	𐇙	ת

15 Phoenician, Hebrew and Aramaic scripts.

Slika 4: Feničanska, Moabska, Aramejska in Judovska pisava [4: 29]

Etruscan alphabets			
Model alphabet	Archaic seventh–fifth century BC	Neo-Etruscan fifth–first century BC	Transcription
			a [b] c [d] e v z h th j k l m n š [o] p ś q r s, ś t u ś ph ch f
Etruscan numerals I (1) V (5) X (10) L (50) C (100) C (100) or M (1,000)? M (1,000) or M̄ (10,000)?			

6 Table of Etruscan alphabets and Etruscan numerals

Slika 5: Etruščanska pisava in števila [3: 76]

PREČRKOVANJE IN ČRKOVNE PRIMERJAVE

Pogostost pojavljanja črk je naslednje:

črka	A	E	I	L	K	V	U	S	T	N	M	R	H	O	Z	B	P	Ž	skupaj
daljša etruščanska	46	27	23	16	13	13	11	15	15	10	10	11	6	4	4	1	1	1	227
krajša etruščanska	19	9	8	9	6	6	8	4	3	6	5	2	2	2	1	2	1	0	93
skupaj	65	36	31	25	19	19	19	19	18	16	15	13	8	6	5	3	2	1	320
delež v %	20	11	10	8	6	6	6	6	6	5	5	4	3	2	2	1	1	0	100

Znak	Š	B	T	R	L	`	Y	M	K	N	W	O	H	I	Z	P	skupaj
feničanska	18	15	14	14	13	12	10	9	9	5	5	5	4	3	2	1	141
delež v %	13	11	10	10	9	9	7	6	6	4	4	4	3	2	1	1	100

Pri branju etruščanskih zapisov je treba ustrezno pozornost posvetiti njihovi starosti, saj se s starostjo spreminjajo. Mlajši zapisi se nekoliko bolj razlikujejo od slovanskih jezikov, medtem ko se starejši zapisi jezikovno približujejo venetskimi zapisom. Časovna meja je odvisna od območja in je okoli 5. stoletja pr. Kr. [6: 11-28]. "Večino najstarejših etruščanskih napisov na raznih vrčih, ogledalih in drugih predmetih se da razumeti s pomočjo slovanskega jezikovnega instrumentarija« [6: 25]. Pyrgijske ploščice so iz starejše skupine etruščanskih zapisov, zato je umestna tudi primerjava etruščanske in venetske abecede na atestinski tablici številka 23, ki je tudi iz 5 stoletja pr. Kr.:

enake črke	a, e, v, i, k, m, n, o, p, r, s,	11 črk
obrnjene črke	l, u	2 črki
različne črke	b, d, z, t, š, g	6 črk

Velika podobnost etruščanskih črk v zapisu Pyrgijskih zlatih ploščic z venetsko pisavo opravičuje primerjalno branje z venetskimi črkami, zato neznano črko na koncu besedila druge ploščice berem kot venetski B, ki pa se glasovno verjetno bliža črki V [8].

Črke S, Z in Ž so razvidne po značilnostih etruščanskih in venetskih znakov tako, da je njihovo branje umestno, kar nedvoumno potrjuje tudi smisel prebranega besedila, pa čeprav tako prečrkovanje ni povsem skladno z dosedanja predpostavljeno izgovorjavo posameznih črkovnih znakov.

Izvršena je tudi primerjava uporabe črk med slovenskimi (SLO) [9], latinskimi (LAT) [10] in venetskimi (VEN) [11] besedili ter Pyrgijskima napisoma (PYR). Podatki so podani v tabeli 1, uporaba črk pa je prikazana tudi v diagramu 1.

Za ustrezno primerjavo je črka J pri slovenščini dodana črki I, črki L in V, ki se polovično izgovarjata kot U sta v polovici dodani črki U. Pri latinščini je Y dodan črki I, X je upoštevan kot KS, Q pa kot K, saj je v latinskih besedilih za črko Q vedno črka U. Pyrgijsko in venetsko prečrkovanje pa je nespremenjeno. V tabeli 1 so podana števila povezanih črk, deleži pa so že preračunani po navedenih spremembah.

Velika razlika je opazna pri pyrgijski črki A, ki nadomešča črko O. Črka H nadomešča črko G, črke C, D, P in T pa nadomešča črka V. Pri latinskih črkah pa je večje odstopanje pri črki U, ki nadomešča črko O, pri črki S, ki nadomešča Z in C ter pri črki T, ki nadomešča V. Pri slovenskih črkah je bila uporabljena pravilna izgovorjava črk L in V, medtem ko

Tabela 1: Števila in deleži črk v slovenskih, latinskih, venetskih in pyrgijskih besedilih

ČRKA	Slovensko	Latinsko	Pyrgi	Slo-kor	Lat-kor	PYR	SLO	LAT	VEN
	Število	Število	Število	Število	Število	%	%	%	%
A	1493837	94413	65	1493837	94413	20,31	10,47	8,75	9,62
B	276435	15955	3	276435	15955	0,94	1,94	1,48	0,84
C	305398	42410	0	305398	42410	0,00	2,14	3,93	0,83
Č	506	0	0	506	0	0,00	0,00	0,00	0,00
D	483354	28209	0	483354	28209	0,00	3,39	2,61	1,52
E	1527308	122232	36	1527308	122232	11,25	10,71	11,33	8,66
F	15671	10613	0	15671	10613	0,00	0,11	0,98	0,00
G	233506	11908	0	233506	11908	0,00	1,64	1,10	2,37
H	149351	8589	8	149351	8589	2,50	1,05	0,80	0,37
I	1287565	102767	31	1954285	103853	9,69	13,70	9,62	17,63
J	666720	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
K	528194	29	19	528194	72500	5,94	3,70	6,72	3,37
L	750912	32597	25	375456	32597	7,81	2,63	3,02	3,13
M	471258	55881	15	471258	55881	4,69	3,30	5,18	3,17
N	902321	63007	16	902321	63007	5,00	6,33	5,84	6,73
O	1296470	58076	6	1296470	58076	1,88	9,09	5,38	12,70
P	481082	28121	2	481082	28121	0,63	3,37	2,61	1,25
Q	0	69091	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
R	714355	69181	13	714355	69181	4,06	5,01	6,41	4,67
S	720715	79028	19	720715	82408	5,94	5,05	7,64	6,04
Š	142079	0	0	142079	0	0,00	1,00	0,00	0,69
T	617265	85192	18	617265	85192	5,63	4,33	7,90	8,79
U	268212	88823	19	912024	157914	5,94	6,40	8,23	3,58
V	536711	5007	19	268355	5007	5,94	1,88	0,46	3,76
Z	299833	45	5	299833	45	1,56	2,10	0,00	0,28
Ž	92173	0	1	92173	0	0,31	0,65	0,00	0,01
X	0	3380	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Y	0	1086	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
W	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Skupaj	14261231	1075640	320	14261231	1148111	100,00	100,00	100,00	100,00

pri Pyrgijskih napisih taki popravki niso možni, se pa iz diagrama nakazujejo, saj črka L nadomešča črko U. Pri venetskih črkah je največja razlika pri črki I, ki nadomešča E in pri črki V, ki nadomešča črko U.

Črke se bolje ujemajo s slovenskimi pri: A, H, T, U, Z in Ž 6 črk

Črke se bolje ujemajo z latinskimi pri: E, I, K, M, N in O 6 črk

Črke se bolje ujemajo z venetskimi pri: B, L, P, R, S in V 6 črk

Podana primerjava ni podala značilnih izidov, zato prikažemo še primerjavo z deleži samoglasnikov, zvočnikov ter zvočnih in ne-zvočnih soglasnikov, kot so podani po navedenih skupinah v literaturi [12].

PRIMERJAVA BRANJ NAPISA NA PRSTANU IZ EZEROVA

UVOD

Prstan iz Ezerova je bil izkopen leta 1912 iz pokopne gomile na območju Prženaka blizu vasi Ezerovo v okrožju Plovdiv v Bolgariji. V grobu so bili pokopni dodatki: poleg zlatega prstana tudi zlati diadem – načelek, zlata žlička, bronasta posoda, bronasto zrcalo itd. Prstan tehta 31,30 g, napis pa je na elipsasti ploščici 17x20 mm debeline 4-5 mm. Grob je bil uvrščen v 5. stoletje pr. Kr. [1-4]. Prstan je prikazan na sliki 1.

Slika 1: Zlati prstan iz Ezerova z napisom [5]

Napis na elipsasti ploščici je v osmih vrsticah – zadnja vrstica je na spodnjem robu ploščice. Napis je dobro viden, zato ga je prečrkovalo in poskušalo razumeti na slovanskih osnovah že več avtorjev [1-4, 6]. Na spletu pa je tudi poskus razumevanja celotnega napisa v romunščini [7], ki bo smiselno upoštevan. Na spletu je tudi več različnih poskusov delitev delno zveznega napisa in delnih razumevanj, na primer [8], ki so večinoma na osnovi latinščine. Latinščina kot temeljni jezik razumevanja je že jezikovno napačna, saj latinščina ni izvorni jezik in vsebuje precej venetskih – slovanskih prvin. V času napisa v 5. stoletju pr. Kr. je bila latinščina še v fazi osnovnega oblikovanja in omejena kot jezik Latinov na ozko območje okoli Rima in ni mogla imeti vpliva na tedanje trakijske napise.

Trakijsko ozemlje je sedaj večinoma slovansko, razen romunščine, ki je kasnejši jezikovni vrinek. Staroselsko je bilo to območje po večini slovansko, v obmorskih območjih je bil močnejši vpliv helenizma, latinski vpliv na sedanjo romunščino pa je iz časov zasedbe Rimskega imperija. Prebivalci Romunije so se Rimljanom upirali, zato so mnogo moških

pobili in jih nadomestili s svojimi vojaškimi veterani. To pojasnjuje veliko podobnost latinščine in romunščine. Romunščina je najbolj vzhodni romanski jezik s 36 % povprečno povezavo z romanskimi jeziki in s 34 % povezavo z latinščino. Ima pa tudi močno povprečno povezavo 11,5 % s slovanskimi jeziki in najboljšo 16 % povezavo z makedonščino, kar je posledica ostaline staroselske slovanščine. Le malo slabšo povprečno povezavo 11,25 % ima z germanskimi jeziki in najboljšo 20 % povezavo z angleščino. Presenetljivo visoka povezava z germanskimi jeziki je predvsem zaradi le štirih primerjanih jezikov: nemščine, danščine angleščine in švedščine, saj imata angleščina in švedščina močan romanski vpliv. Angleščina ima kar 32 % povezavo s francoščino, podobno pa tudi švedščina, ki ima 16 % povezavo s francoščino [9].

Staroselsko slovanščino bi bilo možno vsaj delno potrditi z ustreznim prečrkovanjem, z ustrezno delitvijo delno zveznega besedila in z razumevanjem trakijskih napisov v različnih jezikih. Z ustrezno primerjavo različnih prevodov v različne sedanje jezike, je možno ugotoviti največjo sorodnost jezika nekdanjih trakijskih napisov s sedanji jeziki in tako določiti najustreznejši jezik razumevanja.

Na voljo imamo več dokumentiranih prečrkovanj, delitev delno zveznega napisa in razumevanj napisa v različnih jezikih:

1. D Dechev (navaja ga I Duridanov [1 s. 88, 3])
2. Vladimir Georgiev [2 s. 108, 3]
3. Anthony Ambrozic [4 s. 59-64]
4. Pavel Serafimov [6 s. 176-183]
5. Andrei Vartic [7 <http://www.angelfire.com/journal/Ezerovo/>]
6. Vinko Vodopivec, tu

PREČRKOVANJE

Stiliziran prepis

ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣΝ/ΕΡΕΝΕΑΤΙΛ/ΤΕΑΝΗΣΚΟΑ/ΡΑΙΣΕΑΔΟΜ/ΕΑΝΤΙΛΕΙΥ/ΓΤΑΜΙΗΕ/
ΡΑΖ/ΙΛΤΑ

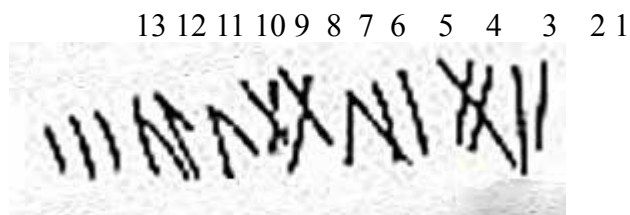
61 črkovnih znakov

Prečrkovanje avtorja s pojasnili

ROLISTENEASN/ERENEATIL/TEANISKOΑ/RAZEADOM/EANTILEZI/PTAMIIE/
RAZ/ILTA

Napis iz 5. stoletja pr. Kr. je iz obdobja zgodnje moderne grške pisave, ki je datirana v 6. stoletje pr. Kr., zato so opazne še nekatere stare grške, etruščanske, venetske in frigijske črke: I, Μ, Ν, Π in š [10-15]. Vse grške črke ne ustrezajo vedno slovanskim glasovom za črkovne znake, zato je prečrkovanje nekoliko drugačno kot pri klasični grščini [16]. Za glas E sta dva znaka E in H, zato se H kot grški znak za E ne prečrkuje kot E, ampak kot I. Ker je tako prečrkovanje pomembno za razumevanje, primerjamo delež črke I z deležem v slovenskih leposlovnih besedilih. Skupno je v napisu 8 črk I v deležu 8/61=13,11 % kar ustreza deležu črk I in J v slovenskih leposlovnih besedilih, ki je 13,72 % [17]. Črki EA se v paru pojavljata 5x in sta težje izgovorljiva samoglasniška skupina, zato predstavljata dvoglasnik, ki se pri razumevanju besedila v izgovorjavi približa glasovni vrednosti za JA.

Novo prečrkovanje upošteva vidnost napisa na vlitku, zato je napis zrcalno obrnjen in prikazan na sliki 5. Napis se bere tako kot starejši venetski napisi to je od desne proti levi in tako so označeni tudi znaki napisa. Pod sliko sta podani različici prečrkovanja, saj 9. znak lahko predstavlja črki L ali P.

E I U P / L U T T N I C E

Slika 5: Najstarejši znani venetski napis v zrcalni sliki kot je na vlitku

Prva znaka II lahko predstavljata dve črki II ali število 2 ali črko E, ki jo sestavljata znaka II in jo poznamo iz mlajše venetske pisave. Podoben način zapisa imajo tudi nekateri hieroglifi, saj dva stilizirana noža v kartuši z napisom faraona Ptolemaja tudi predstavljata črko E [5]. V napisu imamo dve taki dvojici, na začetku 1. in 2. znak in na koncu 12. in 13. znak. Čeprav je znak II za črko E mlajšega venetskega izvora je možno, da je bil v uporabi že tedaj in se je kasneje preoblikoval v znak 𐌆 za črko E. Zasledili bi ga tudi v vinčanski pisavi, saj je dvojnih II v vseh starih napisih veliko in bi bil znak s takim pomenom lahko prisoten že tedaj. Tretji znak 𐌆 je lepo viden in pomeni črki D ali Z ali preglas TS ali DZ. Vsi navedeni glasovi so glasovno sorodni, zato upoštevam skupni glas DZ, ki je blizu slovenskemu glasu za črko C, ki jo pri prečrkovanju tudi upoštevam. Naslednja znaka 4 in 5 v zapisu I in 𐌇 predstavljata črki I in N, naslednja znaka 6 in 7 v zapisu XX pa predstavljata črki T. Naslednji trije znaki so podobni, vendar je 9. znak 𐌈 precej drugačen in predstavlja črko P ali črko L, 8. in 10. znak 𐌌 pa predstavljata črki U. Naslednji 11. znak I predstavlja črko I. Vsi navedeni znaki so znani iz različnih venetskih pisav in so značilni za pisavo Este [6].

Napis se lahko bere v obeh smereh, saj sta znaka 𐌆 in 𐌈, ki lahko nakazujeta pravo smer branja včasih tudi obrnjena in le znak 𐌇 za črko N nedvoumno kaže pravo smer branja. To pomeni, da naj se napis bere v kalupu od leve proti desni, na ingotu, ki je izdelek kalupa in ima zrcalno sliko napisa v kalupu, pa se bere od desne proti levi, prav tako kot se berejo starejši venetski napisi.

Zvezni napis se zato prečrkuje in deli v besede:

ECINTTULUIE	ECINTTUPUIE
E CINT T ULUIE	E CINT T UPU IE
Se cin tu ulije.	Je cin ta uporaben je.
Tu cin ulij.	Ta cin je uporaben.
Tin cast here.	This tin is useful.

Različice tretjega znaka z glasovi za D, Z, TS, C in DZ ne dajejo sprememb razumevanja, saj gre le za različne zapise in izgovorjave besede cin. Različici s črkama L in P pa dajeta drugačna pomena. Pomen s črko L daje navodilo livarju, kam naj vlije cin, različica s črko P pa daje obvestilo uporabnikom ulitega ingota, da gre za dragoceno kovino. Prva različica je manj verjetna, saj livar že ve kam bo vlival ingote cina, zato je najbolj verjetna različica, ki ima na vlitku obvestilo o njegovi uporabnosti.

E CINT T UPU IE Ta cin je uporaben. This tin is useful.

Cin je bil zelo dragocena kovina, saj so ga morali uvažati iz Evrope, zato je bilo orodje večinoma le iz bakra in le zelo pomembno orožje so vlivali iz brona, kjer so kot bistveno sestavino poleg bakra rabili ravno cin.

Glosar	SN = Slovensko narečno, SK = Slovensko knjižno
E	e, je – okrajšava, SN, SK
is	
E	se – okrajšava, SN, SK
oneself	
CINT	cin, kositer – SK
tin	
T	t, ta – okrajšava, SN, SK
this	
T	t, tu – okrajšava, SN, SK
here	
UPU	uporaben okrajšava, SK
useful	
ULUIE	ulije – preglas, SK
cast	
IE	je – SK
is	

IZVOR BESEDE CIN ALI KOSITER

Cin

Cin (maskulinum) genitiv *cina* »stagnum«, dialektično tudi »glazura, email« (Poljane), morda spada zraven tudi *cinast*, *cinjav* »prevlečen s poledico« (dolenjsko, vzhodno štajersko), *cinjavica* »poledica« (vzhodno štajersko).

Primerjaj srbohrvaško *cin*, češko *cin*, dialektično *cajn*, *cejn*, gornje in dolnje lužico *cyn*, poljsko *cyna*, ukrajinsko *cýna*, belorusko *cyn*, litvansko *cind*.

Vse iz srednjevisokonemško *Zin* ali novonemško *Zinn* (Miklošič, 29; Berneker I 130). Pragermansko **tina* primerjaj francosko *étain*, italijansko *stagno*, kimerijsko *ystaen*, iransko *stān* (Kluge, 887) [7].

Naši etimologi se drže tujih razlag, čeprav je izvor neznan, saj beseda za tako pomembno kovino pač ne sme biti slovanska, čeprav je prisotna v skoraj enaki obliki v vseh slovanskih jezikih, ki so izvirno starejši kor germanski jeziki.

Cin

Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemškega izraza *zin*, nemško *Zinn* »cin«, kar je sorodno s srednenizozemskim izrazom *tin* »cin«. To je verjetno **stara izposojenka iz neke neznane predloge** [8].

Naši etimologi se drže tujih razlag, čeprav je izvor neznan, saj beseda za tako pomembno kovino pač ne sme biti slovanska, čeprav je značilno slovanska.

Kositer

Kositer je kemični element, ki ima v periodnem sistemu simbol Sn in atomsko številko 50. Kositer je bil poznan že iz prazgodovine. V bronasti dobi (bron - zmes kositra in bakra) naj bi prišel iz Azije preko Egipta do Evrope. Bron je služil za izdelavo orožja, ščitov, okraskov. Ime elementa izvira iz latinskega imena *stannum*. Slovenci pa uporabljamo ime kositer, ki izvira iz grškega imena *kassiteros*. Je zelo redek, pomembnejša minerala sta kasiterit in stanin. Zanj so značilne tri alotropske modifikacije. Beli kositer (b-kositer) je obstojen pri sobni temperaturi, sivi kositer (a-kositer) za katerega je značilno da je obstojen pod temperaturo 13,2°C. Zelo krhek in lahko prehajajoč v prah pa je g-kositer, vendar to ime ni pravilno, ker te modifikacije ni ampak so zanj značilne lastnosti le posledica sledov nečistoč [9].

Latinščina ni izvorni jezik, zato bi morali poiskati starejši izvor besede stannum. Slovenci uporabljamo prvenstveno izvorno ime cin in šele nato tujko kositer, v tej obrazložitvi pa ime cin sploh ni navedeno.

Tin

Tin *Symbol* Sn A malleable, silvery metallic element obtained chiefly from cassiterite. It is used to coat other metals to prevent corrosion and is a part of numerous alloys, such as soft solder, pewter, type metal, and bronze. Atomic number 50; atomic weight 118.71; melting point 231.89°C; boiling point 2,270°C; specific gravity 7.31.

O.E. tin, from P.Gmc. *tinom (cf. M.Du., Du. tin, O.H.G. zin, Ger. Zinn, O.N. tin), of unknown origin, not found outside Gmc [10].

Izvor iz germanščine se zanika že v sami navedbi, saj je izvor besede neznan. Ne upošteva značilnega slovenskega izraza cin in drugih slovanskih izrazov, ki so govorno skoraj enaki. Nemški govor je trši, zato so glas c nadomestili s tršo izgovorjavo črke T.

Tin definition

Heb. bedil (Num. 31:22; Ezek. 22:18, 20), a metal well known in ancient times. It is the general opinion that the Phoenicians of Tyre and Sidon obtained their supplies of tin from the British Isles. In Ezek. 27:12 it is said to have been brought from Tarshish, which was

probably a commercial emporium supplied with commodities from other places [10].

Word History

The origins of the word *tin* may date to a time before Europe had been settled by speakers of Indo-European languages, such as the Germanic and Celtic languages. Related words for this metal are found in almost all Germanic languages, such as German *Zinn*, Swedish *tenn*, and Old English *tin* (as in Modern English), but no other Indo-European language family has such a word. This fact suggests that the word *tin* may have been borrowed into the Germanic languages from a pre-Indo-European language of Western Europe. This possibility is supported by the Bronze Age importation to the Near East of tin and copper from Europe, where the metals were produced and metal objects were manufactured. Lest we be too amazed by this accomplishment, we might remember another remarkable achievement of pre-Indo-European society, the construction of huge megalithic monuments such as Stonehenge [10].

Ponovno se pojavlja trditev, da izraza ni v drugih indoevropskih jezikih, pri tem pa zamemari podobne izraze v vseh slovanskih jezikih, kakor tudi slovenski izraz cin, ki je značilen in kot kaže prebrani kanaanski napis, bistveno starejši kot drugi možni izvori. Trditev o prevzemu besede iz starejših jezikov pa je zelo verjetna, saj so prastaro evropsko kulturo sestavljali v večini prav slovanski narodi.

NARAVNI IZVOR BESEDE CIN

Pomanjkljivost etimoloških slovarjev je v tem, da primerjajo le obstoječe izraze v različnih in čim starejših jezikih, ki pa z resnično etimologijo nimajo nič skupnega. Izvor besed prav gotovo ni nastal z uporabo v nekem, čeprav prastarem jeziku, saj ima večina pomembnejših besed svoj naravni izvor. Ta je pogojen s tem, kar so ljudje slišali, videli, otipali, opazovali, razumeli in ugotovili. Te zaznave so ubesedili v svojem jeziku in njihova poimenovanja so ustrezala tem zaznavam in spoznanjem. Ti naravni izvodi besed so razvidni še danes, čeprav so mnogokrat že preoblikovani, s premeti in preglasi, v tujih jezikih pa tudi z neznanimi slovanskimi glasovi.

Obrazložen izvor besed: prha-mrha, krs-kres in spaj-župan ter značilne slišne besede: kruljenje, šumenje, šelestenje, klotanje, brbotanje, bučanje, pokanje, škripanje, prasketanje, grmenje, bobnenje, bingljanje, trkanje ter živalske glasove: lajanje, cviljenje, mijavkanje, tuljenje, mukanje, zavijanje, piskanje, ščebetanje, prhanje, riganje, kvakanje, cvrčanje, bevskanje, rančanje, brundanje in kruljenje ter lahko izgovorljive otroške besede: mama, ata, teta, baba, pupa navaja L. Sever [11].

Mnogo najpomembnejših besed ima povsem naravni izvor. Najmočnejši izvor besed je sonce, ki gre **gor** in **gori** ter daje svetlobo in toploto, vse oživlja in daje rast ter daje izvor mnogim prvobitnim besedam [12]. Primerjaj tudi koren **gor** z mnogimi različicami predvsem v gorskem svetu [13].

Podoben vir besed je zemlja in vremenski pogoji z mnogimi značilnimi izrazi, ter močna čustva kot ljubezen, naklonjenost, sovraštvo itd. Eskimi imajo preko trideset izrazov samo za sneg, v dobri meri izvornih, ki jih ne bomo našli v drugih jezikih, Mi imamo vrsto

izrazov za gibanje zraka: šelest, pihljaj, piš, veter, veterc, vihar, orkan, burja itd. ter za druge naravne pojave. Značilni so tudi otroški izrazi ata in mama, ter ded in babi ali omo in oma, medtem ko imata brat in sestra drug izvor.

Tako se lahko naravno razloži večino najpomembnejših besed in beseda **cin** ima več vzporednic, ki izražajo isti opazovani pojav. To je značilni zvok: cin-cin, cingljati itd. Verjetno je beseda nastala kot poimenovanje značilnega zvoka, ki ga je dala ena prvih uporabljenih kovin, ki se je dala tudi lepo oblikovati in je tako pri obdelavi kot pri tanjšem izdelku dajala značilen zvok cin-cin.

NAJSTAREJŠI VENETSKI NAPISI

Najstarejši venetski napisi v Evropi so znani iz Italije iz 6. stoletja pred Kr., zato so pomembne najdbe sicer krajših vendar starejših napisov.

Na območju Jugovzhodnih Alp so najdeni številni napisi v venetski pisavi, ki je najstarejša oblika pismenstva na tem območju. Znani so napisi s svetišča v Gurini in v Würmachu v Zgornji Ziljski dolini, v Findening-Thörlu, na Štalenskem vrhu (Magdalensberg) na Koroškem, v sv. Luciji (Most na Soči), s Škocjana, s Štramarja pri Milju, iz Stare Sušice pri Košani, iz Gradišča nad Vintarjevcem pri Litiji, iz Vač in Rifnika, Najbolj znani so napisi na čeladah iz 5. do 4. stoletje pred Kr. iz Negove, odkriti že leta 1811.

Najstarejši znani venetski napisi v Sloveniji so uvrščeni v 5. in 4. stoletje pred Kr. in presenečenje je najdba več kratkih napisov, ki so najverjetneje lastniška znamenja in izvirajo že iz 12. stoletja pred Kr. Napisi iz nekaj črk ali le posameznega znaka so na 5. bronastih predmetih: dva znaka na jezičasto-ročajnem srpju iz Ljubljane, trije znaki na plavutasti sekiri iz Ljubljane, dva znaka na sekiri iz Lokev ter po en znak na sekirah iz Čermožiš in Zagorja. Daljši venetski napis je tudi na obeh straneh bronaste lovorolistne sulične osti dolžine 16 cm iz Srbije.

Tipološko enaki srpi in sekire so najdeni v številnih primerkih na območju Slovenije in so izdelki domačih delavnic. Metalurška tradicija je bila v tem prostoru Alp že dva tisoč let prej, kar dokazujejo najdeni kalupi za vlijanje ploščatih bakrenih sekir z mostišč Ljubljanskega barja in bakrene sekire iz Lukenjske jame pri Novem mestu in iz Krške jame [14-15].

Zaključek

Venetski napis iz faraonskih časov je izjemno pomemben, saj predstavlja vez med vinčanskim črkopisom in kasnejšimi frigijskimi, etruščanskimi in venetskimi črkovnimi pisavami. Je tudi starejši od feničanske pisave, ki je na drevesu pisav obeležena okrog 1200 pr. Kr., v pisanem besedilu pa je najstarejša črkovna pisava omenjena med 16 in 17 stoletjem pr. Kr. v Palestini. Starost tega napisa se ocenjuje od 1740 do 1680 pr. Kr. in je zato več kot celo stoletje starejši. Pomembno je, da je napis v venetski pisavi z ravnimi črtami in ne v feničanski pisavi. Pomemben je tudi izraz cin, ki kaže na pomembnost slovenskega jezika za preučevanje etimologije kovin. Napis je razumljiv na slovanskih osnovah, vendar

je kratek in bi bile možne še druge različice s podobnimi pomeni.

Literatura

- P. Serafimov, G. Tomezzoli, *The inscription from tell el-dab'a*, Zbornik 7. mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Ljubljana, Jutro **2010**, 89-96.
- A. Robinson, *The story of writing*, Thames&Hudson, London **2000**, 16, 169.
- M. Bor, I. Tomažič, *Etruščani in Veneti*, I. Tomažič, Wien **1995**, p. 22, 25, 29-39.
- R. Pešić, *I accuse the silence*, Denial plot how to help Europe, Lectures and notes 1982 – 1992, Pešić i sinovi, Beograd **2001**, 23-24.
- Simon Singh, *Knjiga šifer, Umetnost šifriranja od starega Egipta do kvantne kriptografije*, prevedel J Plešej, Učila International, Tržič **2006**, 236
- V. Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 118-144.
- F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Ljubljana, Mladinska knjiga, **1976-2007**.
- M. Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, **1997**.
<http://www.surovine.si/kositer.php>
- Etymology online, jan. 2008, <http://dictionary.reference.com/browse/tin>
- L. Sever, *Iskal sem prednamce*, Dokazi o starožitnosti Slovencev na Dolenjskem zahodu, L. Sever, Turjak **2003**, 17.
- O. Belchevsky, *The Principles of Conceptual Linguistics and its Nature-Based Evolution*, Presentation on the Eight International Topical Conference, Ljubljana **2010**.
- B. Petrič, *Koren gor in njegovi siminimi v alpskem svetu*, Zbornik 7. mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Ljubljana, Jutro **2010**, 185-193.
- A. Rant, *Pismenstvo v jugovzhodnih Alpah v prazgodovini*, Zbornik 1. Mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva, Svetovni slovenski kongres, Jutro, Ljubljana, **2002**, 188-195.
- A. Rant, *Karni in Veneti v Britaniji in v Alpah, slovenska in britanska paleoetnična izročila v luči evropske prazgodovine*, Ljubljana, Prorang, **2008**, 159-162.

STAROSLOVENSKI ROKOPISI

UVOD

Ob proučevanju prvih predantičnih zapisov v pra-slovanskih jezikih: etruščanskem, venetskem, retijskem, galskem, trakijskem in starofrigijskem, je treba poznati tudi najstarejše slovenske rokopise. Nekateri so dobro poznani in obširno dokumentirani, nekateri pa so manj znani, vendar tako kot predantični napisi zaslužijo ustrezno pozornost in dobro poznavanje, ki je potrebno predvsem v šolah in v kulturnih ustanovah.

Staroslovenske napise navajam v glasovno prečrkovanem zapisu. Upoštevati je treba dejanski govor ne pa črkovni zapis, saj se le tako ohrani zapisana slovenska beseda. Čim bolj

Tabela 1: Pojasnilo kratic in krajši rokopisi, ki so označeni krepko [3]

UL	Ulrich von Liechenstein: Slovenski stavek v nemški knjigi Frauendienst: bugē waz primi gralva Venus
CRR	Celovski - Rateški rokopis
OW	Pesmi Oswalda Wolkensteina, ki so dvojezične:
slovensko:	na moi sercce/ne dirs dobro/mille schenna/pur zchatti graiss/draga Griet/twoia
nemško:	darzu mein herz/der halt nicht vast/zart liebstes weib/neur was du wilt/ liebe Gret/neur dein
slovensko:	Bog de primi / jassem toge / na te stroio / na dobri si sluzba / Kacu moreß / ne men dilaß / en jaßem dyal / troge moy g(riet) / Io te proso / na tee, troge / pomag menne / sellenem tlok
nemško:	Bis willenkum / dein so bin ich / der statt zu dir / mit diensten stark / Wie magstu recht / thu mir nit lait / das thet ich gern / auff wol getrawn / Dein gnad ich bit / gedencck an dich / hilf mir auß pein / aus grünem wald
SR	Stiški rokopis
KR	Kranjski rokopis
VR	Videmski rokopis
ŠLR	Škofjeloški rokopis
SGR	Starogorski rokopis
ČR	Černjejski rokopis
AR	Aueršpergov rokopis
NP	Načrt za pridigo
ANL	Pesem <i>Ain newes lied von den kraynerischen bauern</i> , ki vsebuje tudi slovenski odpev, ki se šestkrat ponavlja: Stara prauda / leukup leukup woga gmaina
WP	Praunsperger v »Turinski knjigi« navaja stavek: Wog owary Napaßtj.

Tabela 2. datacija zgodneslovenskih rokopisov

Rokop.	Avt./Dat.	Avt./Dat.	Avt./Dat.	verjetna datacija
UL	Majciger 1882 1227	Radics 1879 1225	vsi poznejši 1227	1227 (1255?)
CRR	Krek 1881 XV. stol.	Grafenauer 1931 XV. stol. obrazci VIII. stol.	Grafenauer 1958 1362-1390	1362-1390
OW	Bonazza 1988 1416/1417			1416/1417
SR	Miklošič 1858 vse XV. stol.	Radics 1879 vse XIV. stol. Oblak 1889 vse 1430 (?)	Grafenauer 1916 I. 1428 II. 1428 III. 1440 IV. 1440	I. 1428 II. 1428 III. 1440 IV. 1440
KR	Pajk 1871 pred 1550	Pajk 1872 1440-1493 Radics 1879 1486-1493	Ramovš 1924 začetek XVI. stol. Koruza 1972/73 1526-1556	1440(?) - 1556
VR	datiran 1458*			1458
ŠLR	datiran 1466			1466
SGR	Cracina 1973 1492-1498	vsi poznejši 1492-1498		1492-1498
ČR	datiran od 1497*			od 1497
AR	Radics 1879 XIV. stol.	Lénard 1913 XV. stol.	Legiša, Tomšič 1956 XV. stol.	XV. stol.(?)
NP	Legiša, Tomšič 1956 konec XV. stol.			zač. XVI. stol.
ANL	Bleiweiss 1877 1515	vsi poznejši 1515		1515
WP	datiran 1544			1544

je treba upoštevati izgovorjavo domačinov v tistem času, saj te zapise večinoma niso pisali Slovenci. Taka glasovna odstopanja so praviloma že upoštevana pri fonetičnih prepisih. V zapisih nista ustrezno ločeni črki I in J, zato je vedno prečrkovana le črka I, razen pri Kranjskem in Škofjeloškem rokopisu, ki ti črki ločujeta.

Brizinski spomenik je prečrkovan v slovensko abecedo skladno z diplomatskim, kritičnim in fonetičnim prepisom ter prevodom v sedanjo slovenščino, kjer sem čim bolj sledil originalu. Starogorski, Celovski, Kranjski, Videmski, Černjejski in Stiški rokopis so prečrkovani v slovensko abecedo skladno s fonetičnim prepisom ter prevodom v sedanjo slovenščino, kjer sem čim bolj sledil originalu. Škofjeloški in Aueršpergov rokopis sta prečrkovana le po originalu. Ostali rokopisi so prečrkovani po originalnem zapisu, njihova imena pa so podana pri pregledu kratic za označitev rokopisov.

Pojasnilo kratic staroslovenskih rokopisov in krajši rokopisi, ki so v prepisu označeni krepko so podani v tabeli 1.

Časovni pregled znanih staroslovenskih rokopisov je podan v tabeli 2 [3].

Navedeni slovenski rokopisi so časovno uvrščeni od 12. do 16. stoletja, vendar nekateri nimajo točnejšega nastanka, saj ni dokumentov, ki bi pričali o njihovem nastanku.

Tabela 3. Geografija zgodnje solvenskih slovstvenih spomenikov

Rokop.	domnevni avt.	kraj nastanka	kraj odkritja, drugo gibanje	kraj hranjenja
UL	Ulrich von Lile]chtenstein	Gornja ali Nižja Avstrija		
CRR	avtor verjetno ni bil slovenskega porekla; duhovnik iz Ziljske doline (?)	Rateče Podkoren (?)	Celovec	Celovec
OW	Oswald von Wolkenstein	Avstrija		
SR		Stična	Ljubljana	Ljubljana
I. Milost II. Češčena III. Naš gospud IV., V. Jaz se...	češki menih češki menih slovenski menih slovenski menih			
KR	dvojezični prevajalec (nem.-slov.)	Kranj	Kranj - Maribor	izgubljen
VR	Italijan ali Furlan iz Krmina; Nicholo Pentor	Furlanija, Videm (?)	Videm	Videm
ŠLR	Martin iz Loke	Škofja Loka	Dunaj	Dunaj
SGR	večjezični pisec (vikar Lavrencij?)	Stara gora, Furlanija	Stara gora - Videm	Videm
ČR	notar Johannes s Krka (otok Krk / Veglia), verjetno čakavec; drugi večjezični pisci	Černjeva	Černjeva - Videm - Dunaj - Čedad	Čedad
AR	neznan	Ljubljana	Ljubljana - Losenstein (Avstrija) - Washington (?)	izgubljen oz. kraj hranjenja neznan
NP	Italijan ali Nemec, Slovenec (?)	Stična (?) Kranj (?)	Kranj - Ljubljana	Ljubljana
ANL	ljudska pesem	Koroška Celje (?)		
WP	W. Praunsperger	Avstrija	Dunaj	Dunaj

Grafenauer pri Celovškem ali Rateškem rokopisu navaja, da gre za obrazce iz 8. stoletja, ki so jih uporabljali tedanji Slovenci.

Kranjski rokopis je izgubljen in se morda nahaja v katerem od mariborskih arhivov. Izgubljen je tudi Aueršpergov rokopis, ki se morda hrani v privatnem arhivu.

Brižinski staroslovenski rokopis ni naveden v tem pregledu, na spletu pa je obširno ugotavljanje možne starosti od 972 do 1039. Verjetno pa je napisan že pred letom 1000, saj gre za prepis in je originalni zapis prav gotovo starejši. Besedila so starejša in so se oblikovala v času škofa Modesta in so bila oblikovane že do konca 8. stoletja.

Krajevni pregled znanih staroslovenskih rokopisov je podan v tabeli 3 [3].

Brižinskega rokopisa ni v tem pregledu. Kraja Zgornja bela in Stalla, kjer so najverjetneje tudi brali II. In III. del Brižinskih spomenikov sta ob reki Molna, ki se pri Svetem Petru v Breznem izliva v reko Dravo. Navedena kraja je duhovnik Rudoarij dal brižinskemu škofu Abrahamu, kar lahko pojasnjuje tudi kraj najdbe.

Freising ali Brižin je v Nemčiji ob reki Isar severno od prestolnice samostojne države Bavarske, kot dela zvezne republike Nemčije. Okoli leta 1000 so bili Brižinski spomeniki, ki so na 9. straneh pergamentnih listov, že uvezani v pastoralni priročnik brižinskega škofa, kar priča o večjem obsegu uporabe, ki ni bila omejena le na Koroško.

PRIMERJAVA UPORABE ČRK

Primerjava uporabe črk v obsežnejših staroslovenskih rokopisih: Černjanskem, Kranjskem, Videmskem, Brižinskem, Celovškem, Stiškem, Starogorskem, je glede na slovenska leposlovna besedila in glede na pred antične starofrigijske napise, prikazana v delu Zbir frigijskih napisov, delitev, prevod in besednjak.

Podana primerjava opozarja na značilnosti posameznih staroslovenskih in predantičnih napisov, ki zaradi svoje vsebine lahko pri uporabi črk bistveno odstopajo tako od drugih podobnih napisov kot tudi od sedanjega slovenskega jezika.

Značilen primer je Videmski rokopis, ki vsebuje sama števila in zato kaže zelo veliko črkovno odstopanje tako od ostalih staroslovenskih rokopisov, sedanje slovenščine in od primerjanih predantičnih starofrigijskih napisov.

Takih značilnosti se moramo zavedati pri primerjavah uporabe črk v različnih besedilih, saj večinsko in vsebinsko usmerjeni napisi vedno izkazujejo večja ali manjša odstopanja. Razlike so vedno prisotne, izrazite pa so v primerih številnih uporab značilnih besed in prav Videmski rokopis nam prikazuje tako zelo veliko odstopanje.

ZAKLJUČEK

Staroslovenski rokopisi so pomemben del naše jezikovne in širše kulturne zgodovine in s krajem nastanka pretežno pričajo o naselitvi Slovencev v Srednji Evropi. Naši znanstveni jezikoslovci so jih vsaj nekaj temeljito obdelali, pregledno delo pa je opravil šele ruski raziskovalec. Morda bodo tudi predantični venetski, retijski, starofrigijski, etruščanski, galski, trakijski in drugi napisi morali počakati na neslovensko znanstveno obdelavo, pa čeprav je prav slovenščina, v kateri so najbolj ohranjene značilnosti pra-slovanskih jezikov, ključnega pomena za njihovo razumevanje.

STAROSLOVENSKI ROKOPISI

Brižinski rokopis*Glagolite Ponas Redka Slouesa*

Bože gospodi milostiui otče bože tebe ispouede ues moi greh i suetemu krestu i suetei marii i suetemu mihaelu i usem krilatcem božiem i suetemu petru i usem selom božiem i usem mučenikom božiem i usem uernikom božiem i usem deuam praudnim i usem praudnim i tebe božii rabe hoču biti ispoueden useh moi greh i ueruii da mi ie na tem suete beuši iti še na on suet paki se ustati na sodni den imeti mi ie žiuot po tem imeti mi ie otpustik moi grehou bože milostiui primi moi ispoued moi grehou eže iesem stuoril zla po te den ponieže bih na ti suet uuračen i bih kreščen eže pomniu ili ne pomniu ili uolu ili ne uolu ili uede ili ne uede ili u nepraudnei rote ili u lži ili tatbe ili zauisti ili u uzmasi ili uzi-ništie ili eže mi se tomu hotelo emuže mi bi ne dostalo hoteti ili u poglagolani ili spe ili ne spe ili eže iesem ne spasal nedela ni sueta uečera ni mega posta i inoga mnogoga eže protiu bogu i protiu memu krestu ti edin bože ueš kako mi iega potreba uelika bože gospodi milostiui tebe se miltuoriu od sih počtenih greh i od ineh mnozeh i uenčih i minših eže iesem stuoril teh se tebe miltuoru i suetei marii i usem suetim i da bim na tem suete takoga greha pokazen useu akože ti mi zadeneš i akože tua milost i tebe liubo bože ti pride se nebese uže seda umuku za uis narod da bi ni zlodeiu otel otmi me usem zlodeiem milostiui bože tebe porončo me telo i mo dušu i moia slouesa i me delo i mo uoliu i mo ueru i moi žiuot i da bim uslišal na sodni den tuo milost ueliu s temi ieže uzoueš tuoimi usti pridete otca mega izuolien primete uečne ueselie i uečni žiuot eže ui iest ugotoulieno is ueka u uek.

Eče bi ded naš ne zgrešil

Eče bi ded naš ne zgrešil te u ueki iemu be žiti starosti ne priiemlionči nikoliieže pečali ne imuii ni slzna telese imoči nu u ueki iemu be žiti poneže zauistui bi nepriiazninu uignan od slau božie potom na narod čloueški strasti i pečali poido neimoči i po redu semirt i paki bratriia pomenem se da i sinoue božii narečem se potomu ostanem sih mirskih del eže so to dela sotonina eže trebu tuorim bratra okleuetam eže tatua eže razboi eže plti ugonienie eže roti koi že ih ne pazem nu ie prestopam eže ne nauist ničže teh del miržene pred božiima očima možete potomu sinci uideti i sami razumeti eže beše priue čloueči u lica tacie akože i mi iesem tere nepriiaznina uznenauideše a božia uzliubiše da potomu nine u cirkuah iih klanam se i modlim se im i česti iih pziem i obeti naše iim nesem o sepasienie teles naših i duš naših tiieže možem i mi ešče biti ešče taie dela načnem delati iaže oni delaše oni bo lačna natrouehu žaina napoiahu bosa obuiahu naga odeahu malomogočka u ime božie posečahu mrzna zigreaho stranna pod kroui suoie uuedeho u temnicah i u železneh uožih uklepenih posečahu i u ime božie te utešahu temi temi ti se deli bogu približaše tako sinci i nam se modliti tomuie uirhnemo otcu gospodi dožda ni tamoie usedli u cesarstuo suoie eže iest ugotouleno izkoni dokoni izuolenikom božiem i iesem bratria pozuani i pobeieni egože ne možem nikiže lica ni ukriti nikakože ubegati nu ie stati pred stolom božiiem se zopernikom našim se zlodeiem starim i iest se pred božiima očima usakomu suoiimi usti i suoiim glagolom ispouedati eže ie na tem suete tisto stuoril libo bodi dobro libo li si zlo da k tomu deni sinci mislite ide ne kamo se ukloniti nu ie pred

božiima očima stati i sio prio imeti iuže iesem pouedal naš gospod sueti krist iže iest bali teles naših i spasil duš naših to n posledene balouanie posled ie postauu i ukazal ie imže se nam dostoi od iego zauečati i iemu se oteti preiše naši žestoko stradaho nebo ie tepehu metlami i prinezše ogni pečaho i meči tnahu i po lesu uešahu i železni kliuč i rastrgahu a to pak mi ninie našu praudnu ueru i praudnu ispouediu toie možem storiti eže oni to ueliko strastiu stuoriše da potomu sinci boži raba prizuaueše tere im grehi uaša poštete i im ispouedni bodete grehou uaših.

Jas se zaglagolo

Jas se zaglagolo zlodeiu i usem iego delom i usem iego lepotam tože ueruii u bog use mogoči i u iega sin i u sueti duh da ta tri imena edin bog gospod svueti iže stuori nebo i zemlo

tose isko iega milosti i svetei mariie i svetemu mihaela i svetemu petra i useh božih sil i useh božih močenik i useh božih zakonih i useh suetih deuic i useh božih moči da mi rasite na pomoči biti ki bogu moi grehou da bim čisto ispoued stuoril i odpustik ot boga priel bogu usemogočemu ispouede use moie grehe i suete marie useh nepraudnih del i nepraudnega pomišlenia eže iesem uede stuoril ili neuede nudmi ili lubmi spe ili bde u spitnih rotah u ližnih rečeh u tatbinah u sničistue u lakomstue u lihoiedeni u lihopiti u usmastue i u usem lihodiani eže iesem stuoril protiuo bogu od togo dine poneže krščen bih daže do denešnega dene togo usego ispoueden bodo bogu i suete marii i sueto laurencu gospodi i usem suetim i tebe boži rabe kaiu se moi grehou i rad se hoču kaiati elikože smisla imam eče me bože poštediš dai mi bože gospodi tuoim milost da bim nesramen i nestiden na sudenem dene pred tuoima očima stoiau igdaže prideš sodit žiuim i mrtuim komuždo po suem dele tebe bože milostiui poročo usa moia slouesa i moia dela i moie pomislenie i moie srtce i moie telo i moi žiuot i moi dušu kriste boži sinu iže iesi račil na ti suet priti grešnike izbauti od zlodeine oblasti uhrani me ot usega zla i spasi me u usem blaze.

Celovški rokopis*Oča naš*

Oča naš kir si v nebesih posvečenu bodi tvoie iime pridi bogastvu tvoie bodi vola tvoja kakor v nebesih ino na zemli. Kruh naš vsedani dai nam danas ino odpusti nam dalge naše kakor ino mi odpuščamo našen dal(ž)nikom ino nas ne vupelai vednero iskušbo le nas reši od zlega amen.

Češčena si

Češčena si maria gnade palna gospod s tabo žegnana si mei ženami ino žegnan je sad tvoiga telesa amen

Iast verujo

Iast verujo vu boga očo vsemogočiga stvarnika nebes ino zemle ino vu iiezusa kristusa nega sinu ediniga našiga gospodi kir ie počet od svetiga duha roien is divice marie Martran pod poncio pilatušem na križ razpet martau ino vu grab položen dolu iide k paklu na tretji dan gori vstaa od martveh. Gori iiede v nebesa seidi k desnici boga oče vsemogočega od todi k iima priti soditi žive ino mortve. Iast ueruii vu svetiga duha Svetiga karšanstvu

občino svetkou odpuščenje grehou ustanie života ino uečni leben amen.

Stiški rokopis

Spoved, stran 245b

Ia se adpouem hudiču inu nega deilam inu vsi nega hofarti inu se izpouem inu dalžan dam našimi gospudi etc.

Ia se dalžan dam kir sam to p(re)lomiu kar sam oblubiu kadar sam karst priel / kir sam se od buga abarnil inu od nega zapuvidi / kir sam boga zatail s meimi hudeimi deili inu sam se volnu vdal ti ablasti tiga hudiča kigar [inu nega] sam se odpoveidal kadar sam karst priel timu sam ie do seiga mal z meimi greihi uolau služiu Ti ga ie etc.

Ia se dalžan dam kir sam božie veže poreikim shodil kadar sam tu prišal z malo andohtio br(e)dko reiuro meiga sarca sam tu biu kar sam tu slišal pridiguoč od buga od suete ma(r)ie od drugih svetikou inu od meih greihu zaf(r)žmahlu inu ništ(er) neisim meiga lebna ponim poprauil Ti ga etc.

Ia se dalžan dam kir suete nedele suete sobote večeri druge suete dni inu večeri neisam nikuli taku praznoval inu častil kakur i bi ie to po praudi moral diati Ta sveti post svete kvatri drugne postne dni moio pokuro neisam taku čistu dopernesu kakur sam ga dalžan Ti ga

Ia se dalžan dam kir ie bogu desetino meiga života inu meiga siania moie živinice nikuli neisam taku zveistu dal kakur bi to po praudi moral diati Ti ga etc

Ia se dalžan dam kir ie moiga očie moia mat moio gosposčino meiga farmaištra meiga duhouniga očie meiga pridigaria neism nikuli taku častil inu im pokorn bil kakur bi tiga po praudi dalžan bil Ti ga ie etc meiga bližniga neisam nikuli taku lubiga imil inu tak izvest bil kakur sam sebi Ti ga ie meni etc

Spoved, stran 246 a

Ia se dalžan dam kar samu bog sveti mari drugim svetikom oblubil neisim stanovitu stal ni tiga dopernesiu kir ie hudu bilu inu kir ie hudobo deilal tiga sam lubiga im(e)l kar ia dobruto dei(l)al timu sam ie sovraž bil Ti ga etc

Ia se dalžan dam kir sim greišil vso to gardabo kir se more človik ogarditi inu omarziti pruti bogu inuo nega suetikom sto sam ie čestu inuo gostu moie telu inuo moio bugo dušo ogardil Ti etc.

Ia se dalžan dam falš presegai(n)em falš priči hudi oblubi inu s hudim iezikom Ti ga etc.

Ia se dalžan dam vseimi greihi s kemer ta člouik more greišiti čez vse ludi z misalio z beseido inu stvario inu proso boga vsiga mogočiga da mi on da edn odlog meiga života proso diuico ma(r)io vse božie suetike inu suetice da mi račite prositi našiga gospudi da mi on rači dati odpustak vseih meih greihu inu me rači naprid pred greihi ouarovati inu mi rači po tim žiuoti ta veični lebn dati inu ie oblublo se naprid pred greihiči ouarouati kakur se bodem naibule mogu inu ia odpušo vseim teim kir so meni malu voli veliku diali z beiseda voli v stvario to ime da meni tudi naš gospod odpusti moie greihe proso vas izpouednika na božiam meistu etc.

Spoved, stran 246b

Ia se ad povem hudiču inu nega deilam inu vsi nega hofarti inu se izpoueim inu dalžam

dam našimi gospudi etc tiga ie meni

Ia se dalžan dam kir sim to p(re)lomil kar sam oblubil kadar sam karst priel kir sam boga zatail s meimi hudeimi deili inu sam se volnu udal ti oblasti tiga hudiča inu nega suetikom sto sam ie čestu in pogostu moie telu inu moio bugo dušo ogardil Tiga etc

Ia se dalžan dam falš presegai(n)em falš priči hudi oblubi inuo s hudim iezikom Ti ga etc.

Ia se dalžan dam vseimi greihi s kemer ta človik more greišiti čez vse ludi z misalio z beseido inuo stvario inuo proso boga vsiga mogočiga da mi on da edn odlog meiga života proso diuico ma(r)io i molo diuico ma(r)io vse božie etc. poim popravil Ti ga

Ia se dalžan dam kir sim suete nedele suete sobote večeri druge suete dni inuo večeri neisam nikuli taku paznoval inuo častil kakur i voi ie to po praudi moral diati ta sueti post suete kvatri druge postne dni moio pokuro neisam taku čistu dopernesiu kakur sam ga dalžan Ti ga ie

Ia se dalžan dam kir ie bogu desetino meiga života inu meiga siania moie žiuinice nikuli neisam taku zueistu dal kakur bi to po praudi moral diati Ti ga

Ia se dalžan dam kir ie moiga očie moio mat moio gosposčino meiga farmaištra duhuniga očie meiga pridigaria neism nikoli taku častil inu im pokorn bil kakur bi tiga po praudi dalžan bil Ti ga.

Naš gospud, stran 247a

Naš gospud ie od smerti ustau od nega britke martre nam ie se veseliti on nam hoče trošti biti / blažen, veselie, ponižen, čast, pohleunik, zakon

Milost, stran 247b

Milost ino gnada našiga gospodi pomoč deuce naše matre ma(r)ie prihod svetega duha trošt useh suetnikou obhranienie suetega križe ta rač z menu ino z uami biti.

Češčena, stran 247b

Češčena bodi kraleua mati te milosti žiuota sladkosti ino naš trošt Češčena si mi k tebe vpieme tuge zabne otroci te eve Mi k tebe zduhuieme glagoliče ino plačec te dolinie teh slz Obto ti naše oduetnice ti k nam obrni ti milostiue oči ino iezise žegnanega sadu tuega telesa ti nam prikaži potom tuistu O čestita o milostiua o sladka mati maria

Kranjski rokopis

Jest persežem našemu gospudi Kreilu. Deželskimu Viuvodi, Rihtariu ienu Ratu, Jenu gmaini tiga mesta, an zuest, Jenu pokorin Burgar biti, Nih Zapuvid. Inu prepouid deržati, Nih nuc potrahtati. Jenu Škodo podstopiti. Jest tudi nočem, nikoger na aufšlakah, coleh, mostninah. Jenu Nikoli nikir. Našemu gospodi Krailu, ali gmein mestu, k škodi, Skrivši ali očitu prenesti, ali skozi pomagati, Jenu Vse to diati, koker enimu suetimu Burgariu, pruti nega gospodšini, pristoji, Jenu Sliši. Taku meni bug pomagej. amen.

Jest persežem Bogu, da čo Jest, en zvest Rat, Jenu Suetnik biti, kar kuli V sveti bode naprei Vzetu, ali gouorienu, kar edin Vsakateri reče, ali gouori, tiga Nikomer pouedati, manšega, ali Vekšiga, moiem periatelam, ne drugim, Eno glih, Jenu pravo prauo reči, timu Bozimu, koker timu bogatimu, S moiem praudnim rečeinem, nikoger pretežati, Jenu

nikomer naprei pomagati. Skozi eneriga daru, periazni, Souvraštua, ali eneriga strahu. Našemu gospodi Krailu, Jenu deželskimo Viuvodi, Rihtarju, Jenu Ratu. Vsakemu času, pokorin, Zvest, Jenu Volan, biti. Tiga gmein Nuca pomagati potrahtati, Jenu Škodo Ventati, po moiem premožeinem, tako meni Bog pomagei. Amen.

Jest persežem gospodi Bogu. Jenu našemu gospodi Kreilu, deželskemu Viuodi, Jenu tudi temu gmein mestu, da čo Jest, en glih praui Rihtar biti, timu bozimu Koker bogatimu, bogatimu koker vbozimu, glih prauo prauo vošiti, Jenu dopomagati, Skozi eneriga mitu, daru. Strahu ali skuzi eneri periazni, ali souvraštua verhindrat, temeč naprei dopomagati, Jenu to, ker se V praudi ali v suetu reče, pro naprei pernesti, Reči. Nikar tega ne preoberniti. Jenu drugu Skazati, Vse to, ker meni, en pošten Rat, Jenu gmeina, mej, sebo zbero. Jenu meni poroče, to isto zvestu, glih deržati, to malu, Jenu to Veliko, brež nih sveta ništer diati. To hudu Štrafati, Malefici, ali V družih Rečeh, po moiem premožeinem, Koker Jest očo tiga na moi duši Vžiti, proti gospodi Bogu. Amen.

Jest Vas opomenim, da vi bote pouedali, per ti telesni Rotbi, katero Ste Vi gori Vzdigne-nimi prstmi, našemu gospodi Kreilu, deželskimo Viuodi, Jenu timu gmein mestu persegli, Jenu Sturili, to, kar ie vom vedeč, ali Vestnu, V tih rečeh, Sa katere Vi bodete Vprašani, da bodete pravo Resnico pouedali, Jenu skazali, Nikomer k lubi, ali k žialimu, za eneri periazni, ali Souraštua, Za obeniga daru, ali Vžitka volo, Jenu, Za obene Reči volo nikar, Temeč očte pravo Resnico pouedati, per vaši duši, Koker vi tega očte pruti Bogu vžiti, Jenu Sezite na to Rihtno palico, z duema perstama.

Videmski rokopis

edem dua tri štiri pet šes sedem osem deuet deset edemnaist duanaist naita trinaist štirinaist petnaist šesnaist sedemnaist osemnaist deuetnaist duadeset duadesetinoedem duadesetinadua duadesetinotri duadesetinoštiri duadesetinopet duadesetinošes duadesetinosedem duadesetinosam duadesetinodeuet trideset tridesetioedem tridesetinodua tridesetinotri tridesetinoštiri tridesetinopet tridesetinošes tridesetinosedem tridesetinosam tridesetinodeuet štirideset štiridesetinoedem štiridesetinodua stu dua stu tri stu štiristu petstu edem mijar edemtauzem dua tauzem

Škofjeloški rokopis

Prosinc, Sečan, Sušec, Mali traven, veliki traven, Boboucvet, Mali serpan, Veliki serpan, Poberuh, listognoj, kozoupersk, Gruden

Starogorski rokopis

Oča naš

Oča naš ker si v nebesih posvečeno bodi tuoie ieme pridi k nam tuoie Bogastvo izidi se tuoie vuole koker v nebesih toku Na zemle. Dai nam dones ta vsedani kruh inu i nam odpusti naše douge kokr mi odpustimo našim dolžnikom. Nas vnapelai, na rezrešno, Nas reše od Zlega. Amen.

Češčena si

Češčena si Maria gnade si polna gospod ie s tabo, žegnana si me vusemi ženami, žegnan ie ta Sad tvojga telesa. Amen.

Iest verjo

Iest verjo na boga vsega mogočiga, oča Stvarnika nebes inui zemle inui na Iezusa kristusa sinu nega ediniga gospodi našiga, keter ie podčet od svetiga duha Roien od Marie divice, Martran pod pontio pilatušo. Na križ respet, is križa snet, mortiu v grob položen, pred pekel iede, Na tretje dan od Smerte vstau, Na nebu stopu, tu sidi Na desnici Suoiga oča nebeškiga od tod ima tudi priti inui soditi čes žiue inui čes mortve

Iest verio na svetiga duha, sveto keršansko cerko, gmaino vseh svetikov odpušane grehou, Staiena tega ževota inui ta vieči leben. Amen

Černjejski rokopis

Fuska s prosenika iest ostauila i sin suoi mihel zlatih iedanaist Bratine svete marie s čerineu da se ima stuuriti vsako leto za inih duš maš dui

Ienard i bestris s teipana su ostauili bratine svete marie s čerineu vita iedan star pšenice i iedan kunc vina za inih duš da se ima stuuriti vsako leto maš dui

Žvan pokoiniga Ienarda s čerineo iest ostauil bratine svete marie s čerineu za vsouiu dušu vita solad tridesat ino dua da se ima stuuriti vsako leto iednu mašu

Žvuan pokoiniga puoina s čerineu iest ostauil bratine svete marie s čerineu marak četernaist s kih marak iest kupleino dua stara pšenice s tim patom da se ima stuuriti vsako leto dui maše za svoiu dušu

Mikela Rainika marina s čerineu iest ostauila iednu zemilu za svoiu dušu bratine svete marie s čerineu da se iima stuuriti vsako leto iednu mašu

Miklav Rainika pavla s čerineu iest ostauil bratine svete marie s čerineu iedno dobro za ko dobro se plača vita bratine solad tridesat ino dua da se iima stuuriti vsako leto iednu mašu za svoiu dušu

Maur i stefana ine gospodiina su ostavili bratine svete marie zlatih dvanist s kih zlatih iest kupleino vita bratine svete marie iedan star pšenice da se ima stuuriti iednu mašu vsako leto za svoiu dušu

Simon kuineža Rainika daniela iz nugarola iest ostauil bratine svete marie s čerineu za svoiu dušu iedno inuu ka inuia plača vita bratine solad osamnaist da se ima stuuriti sako leto iednu mašu za svoiu dušu

Petar Rainika maura is subita iest ostauil bratine svete marie tretji del iednoga masa v mesti ki se kliče v pekol da se ima stuuriti vsako leto za svoiu dušu dui maše

Daniel dobrišin Rainika domeniža iest ostauil bratine svete marie zlatih duanaist za kih zlatih iest kuplen bratine vita iedan star pšenice da se ima stuuriti sako leto za svoiu dušu iednu mašu

Simon Rainika marina s kras iest ostauil bratine svete marie iednu zemilu ku zemilu plača vita bratine pol kunca vina da se ima stuuriti iednu mašu za svoiu dušu

Juraili plazigoia s prosenika iest ostauil bratine svete marie vita iedan star pšenice i iedan kunc vina da se ima stuuriti vsako leto dui maš za svoiu dušu

Menia Rainika mihela kandit s černica iest ostauila Bratine svete marie s čerineu vita iedan kunc vina da se ima stuoriti vsako leto iednu mašu za svoiu dušu

Jure tuša Rainika mihela tusa s nugarola iest ostauil bratine svete marie s čerineu zlatih četernaist za kih zlatih iest kupleni iedno dobro bratine da se ima stuoriti dui maš vsako leto za svoiu dušu

Margareta Rainika blaža s platišča iest ostauila bratine svete marie zlatih tri da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Lourenc sin lenarda z uizonta iest ostauil bratine svete marie zlatih dua da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Brigida gospodiina tomina iest ostauila bratine svete marie vita iedan star pšenice da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu vsako leto

Žvuani Bobera iest ostavil bratine svete marie s čerineu vita iedan star pšenice i pol kunc vina verh iednu zemilu postauilena unim umesti ki se kliče in krep da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Mahor s teipana iest ostavil bratine svete marie vita pol kunc vina verh iedan baiarc v nimi v mestu ki se kliče sot čenta da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Jakob sin tonika ženarola iz čerineu iest ostavil bratine svete marie vita iednu kuartu pšenice da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Katerina iz luzeura iest ostavila bratine svete marie zlatih pet da se iima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Tomažina Rainika petra iz subita iest ostavila bratine vita iednu kuartu pšenice da se ima stuoriti iednu mašu za svoiu dušu

Paskula Rainika koca z vizonta iest ostavila bratine vita iednu kuartu pšenice da se ima stuoriti iednu mašu vsako leto za svoiu dušu

Neža stefana s platišča gospdiina iest ostauila bratine svete marie iednu teleto ki se iima mašiti iedna maša od koga teleta iest plod ki ga kupli mena

Menia gospodiina mora iz luzeura iest ostauila bratine svete marie vita solad osam za svoiu dušu

Menia mati rainika grigura blažuta iz korše iest ostavila bratiini svete marie iz čerina zgoriina iedan star pšenice za nie mirtuih dušu s ouim patom da se iima storiti dui maše za ine dušu

Stefano de monte minori iest ostauil bratie svete marie s čerineua vita iidan star pšenice za suoio dušo s tem patom da bratina svako leto imei storit maše dui za inegouo dušo i inegoueh mertvueh

Menia ka bi s subita iist ostauila dukat pet bratie svete marie i suetega iakoua da kamarar imii suoriti mišu ednu

Matia i meniia inega gospodiina iest ostauila pol kunca vina blaženomu suetomu iakomu s čerineui ka iest fradai suete marie da se iima delati dui maši suako leto

blaž s palatiš rainika matiie z brgona ostaui bratie svete marie suetega iakoua dukat deset u zlata da se imii stuoriti edna miša

maria ka bi žena matia s karminis ostaui bratie svete marie suetega iakoua da kamarar imii stuorit ednu mišu za svoiu dušu imiite imit kuartu ednu pšenice

menia mati grigura blažuta s oskoruša ostaui bratie svete marie suetega iakoua s črnela

sridnega edan star pšenice s tim patom da imite stuoriti miše dui za svoiu dušu

Sabina gospodina Rainika blaža s platišč ostaui bratie svete marie suetega ikoua s tim patom da se imii sturit edna miša a da imaiu imit pol stara pšenice kako se udži sada ui pismi

menia ka bi hči mari ostaui bratie svete marie suetega ikoua ka e ednu marku s tim patom da se kupi edan liuel ka e za soldi devet da i se stuori edna miša za svoiu dušu

katarina rainika iusta žena blaža s subita ostavi bratine marie suetega ikoua ednu kuartu pšenice za svoiu dušu i za suoi h mrtuih ednu mišu

Maria Skotar ranik ie ostauil bratine marie s črnela ednu kuartu pšenice da mu stuoriše mišu ednu

Gregor uaško i Kotian inega brat iz taipana so oblubili iena kuarta pšenice bratine sveti marie Černieuo na niega malin imaiio na Kornap da se ima mašiti sako leto iedno maša za rainika iuri inega oča et za inega mertui duša

Luka rainika gregor iz taipana ie oblubil Bratine sveti Marie Černieuo iena kuarta pšenice na niega Hiše e praude vse da se ima mašiti iena maša za inega mertui duša

Gregor iz tomic i Katarina ine gospodiina iz taipana so oblubili bratine sveti marie černieuo iena kuarta pšenice na vse iniega blaga da se ima mašiti iena mašu za niiega mertui dušu

Kristan i tomaš lunardovi sini iz taipana ie oblubil Bratine sveti marie Černieuo na vse iniega blago iena kuarta pšenice da se ima mašiti iena mašu na leto za iniega mertui dušu

Žuan rainika mikilin i iusto flokar so dali zlati pet gotoui bratine sveti marie černieuo da se ima Kupiti iedna kuarta pšenice ter se ima mašiti iedna mašu sako leto za iniega mertui dušu

Benedet s Karnika rainika blaž ino margareta inega gospodina so oblubili Bratine sveti marie Černieuo vse inega blago stabel ino mobil za iedna kuarta pšenice da se ima frankati s pet zlati ter se ima mašiti zaine ino gospodina iedna mašu sako leto

Marin de Luzeura i ineguoa žena foska ka bila hči kristana od subita ostauila ie ona i ine muž duktov pet za ki se kupil iedan fit pol stara pšenice s tim patom da kamarar iima delati vsako leto iednu mašu

Joana gospodiina matia de Val de montana ostauila libar dua deset i osam dinari kontani s tim patom da se ima delati sako leto iednu mašu za ine dušu

suzana rainika pavlina gospodina s černeia ie pustila fradli Suete marie u černei iedno kuarto pšenice da usako leto ima se reči iedna maša za nie dušu s taim patom

štifan s tikoina s platišča ki ie stal v černei pustil ie bratii svete Marie v črnei iedno kuarto pšenice uečnim zakonom za svoiu dušu suoi h Mertui da si ima reči suako leto iedna maša za nih

Dona Krišna žena rainika laurenca iz prosenika ie pustila bratii ali fratali Suete marie u černeuli iednu kuartu pšenice da imaiu delati suako leto za ie dušu dui maši suaku mašu za soldini sedem a za vilii a eden

Mihel in gašpar s černie brati su ostauili iedan star pšenice bratiieni suete marie iedan kunc vina za boga iime pred inegoui mertui dušu s tim patom da iimaiu delati vsako leto

maše četire

Marina Rainica gospadina stiefana tikoina ie ostauila iednu kuartu pšenico verhi ienoga bena verh koga plača malaniina de nimis bratine svete marie v čreinea pro suoi dušu s tim patom da se ima delati iednu mašu sako leto

štefan z dobia stazoni iz pokol ie ostauil ienuga voliča ki ie prodan duarede i duie libre s tim patom da ima kamerar o fradaie delati sako leto iednu mašu za inega dušu ze inage morti

Rainik mihel čušin z brezia ie ostauil fradaiu deuce marie čierineu z uerhu meioramenti ki su na karnica iednu kuartu pšenice i pol konc vina s tim patom da ima delati sako leto duie maše čeres inigouo dušu

Matia degan i inegoua gospodiina Menia Su ostauili pol stara pšenice ino pol kunca vina Al fradaii Suete marie čerineu s tim patom da se iima delati vsako leto dui maše za inega dušu

Auerspergov rokopis

oči tuoje sutlem primi i moj suat more serce gore njene lice primti se solzutige lasje rumena prelepe jene račice uritke te vsle uiči to moje serce nosi unume raši in slabi je luba moja čunaša rumena

Načrt za pridigo

Kaj je nam pre ti ženi zastopiti kir je za našega gospudi tekla, tu je si eden sakoteri človcek ki nih grihe geriuaja te isti za našega gospodi teka inu ga prose ab nih čir kir je objeta s tem hudicem, ti je nega dušica, ta je objeta istim naglaunih grihem taku je nam prositi inu za našemo gospodi iz vlisem ni inu i s prauo andohto moliti ob naša čir tu je naša dušica ta je an lediga od nih griho inu je pelaj po sem slabem lebnu tu večno gnado kik nikoli ganca ima.

POJASNILO

Zapisi so povzeti po originalu, zato velike začetnice, ločila itd niso pisane skladno s knjižnim jezikom, ampak po tedanjih zapisih.

LITERATURA

Brižinski spomeniki, znanstveno kritična izdaja, SAZU, Ljubljana, Družina **1993**, str. 36-99. in splet <http://nl.ijs.si/e-zrc/bs/>.

Štiški rokopis je dostopen na spletu z navedbo literature slovenskih raziskovalcev, <http://kodeks.uni-bamberg.de/AltSloven/Quellen/ASL.Sittich.htm>.

Rateški ali Celovski rokopis je dostopen na spletu z navedbo literature slovenskih raziskovalcev, <http://kodeks.uni-bamberg.de/AltSloven/Quellen/ASL.Ratetsch.htm>.

Starogorski rokopis je dostopen na spletu z navedbo slovenskih raziskovalcev, <http://kodeks.uni-bamberg.de/AltSloven/Quellen/ASL.Castelmonte.htm>.

N Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine, rokopisna doba slovenskega jezika* - od XIV. stol. do leta 1550, Trst, Mladika, Knjižnica Dušana Černeta, **2001**.

ZAKLJUČEK

Spoštovana bralka in cenjeni bralec, upam, da sta zaznala precej novega in s tem obogatala svoje vedenje. Ali sta pri tem izvedela tudi resnico? Prav gotovo, vendar le nepopolno, kot jo na tem svetu lahko spoznavamo in razumevamo. Resnica je vedno le ena, samo ljudje jo lahko dojemamo le nepopolno, saj je popolno spoznanje človeku v sedanjem mesenem oblačilu nedostopno. To pa nas ne sme ovirati, da je ne bi iskali tako z razumom kot s srcem. Mnogo stvari je možno dojeti z razumom, najglobljim skrivnostim življenja pa se lahko približamo le s čustvi in jih lahko začutimo le v prebujenem »srcu«.

Absolutne razumske resnice so človeštvu dostopne le v teoretičnih predpostavkah v vsakdanjem življenju pa ne. V realnem življenju pa je dve in dve lahko štiri, lahko pa tudi manj ali več. Pri matematični predpostavki, kjer seštevamo enote, ki nimajo niti dimenzije niti materialnih lastnosti, seveda velja, da je dve in dve štiri, v realnem svetu pa ni tako. Dve in dve jabolki so res lahko štiri jabolka, vendar so lahko tudi samo jabolka v ednini kot ime snovi ali sadeža, lahko pa iz enega jabolka zraste pet jablan, ki imajo lahko že stotine potomcev z milijoni jabolk. Takih primerov je v realnem svetu mnogo in to tudi v neživem območju. Atomske zgradbe pa so že teoretično nedoločene in se lahko opisujejo le kot statistične verjetnosti. Matematika temelji na različnih obravnava enot, ki praviloma nimajo drugih lastnosti kot le predpostavljeno nesnovno števno enoto. Matematika je zato izjemno orodje, ki je omogočilo hiter napredek, vendar je le orodje, ki opisuje predvideno teoretično stanje, ki ga je treba zato v realnem svetu šele ovrednotiti.

Tudi logika temelji na nekaterih osnovnih predpostavkah. Temeljna je ta, da ista stvar v istem času in v istem pogledu ne more biti in nebiti. Ta temeljna predpostavka vsebuje že pojasnjeno štetje jabolk, saj zajema tudi možne pomene in ne samo števila. Zajema tudi možnost istočasnega pojavljanje na več mestih, kar ustreza tako duhovnim bitjem kot atomski strukturi. Večina izvedb čiste logike temelji na tem bistvenem dejstvu. Logike, ki se približujejo realnemu življenju, pa niso več enopomenske ali pa zahtevajo množico dodatnih predpostavk tako, da bolj zamegljujejo kot pa pojasnjujejo življenje.

Tu pridejo zato v poštev morala, modroslovje in duhovnost. Te temelje bodisi: na spoznavnem delovanju celotnega sveta, na notranjem spoznanju, ki je človeku položeno v srce kot tenkočutna vest, ali na božjem razodetju, ki je človeštvu dano v velikih verstvih sveta. Lahko pa temelje tudi na izkušnjah ljudi, ki so spoznali, kaj jih zadovoljuje in kaj osrečuje. V nasprotju s sprevrženo miselnostjo sedanjega razvrednotenega človekovega mišljenja in življenja, materialne dobrine nudijo le zadovoljstvo, če jih človek uživa sam, srečo pa lahko človek doseže le v ljubečem občestvu s svojimi bližnjimi.

Dober človek oblikuje svoje življenje z vrednotami, ki osrečujejo njega in soljudi ter temelje predvsem na: Biti in ne imeti! Ljubiti in ne sovražiti, niti le dopuščati! Človek vrednot ima le tri bistvena vprašanja, ki zajemajo smisel njegovega življenja: Od kod? Kam? Zakaj? Sodobni razvrednoteni človek ima sicer tudi tri najpomembnejša vprašanja, vendar bistveno drugačne vsebine: Koliko? Kdaj? Kje? Imamo vrednote, nevrednote in nevtralne izraze. Značilen in zlorabljen izraz je strpnost! Odgovor je jasen, strpnost ni vrednota. Večkrat in v različnih primerih je bil uporabljen stavek: Naj nekdo zakriči! Stavek izraža

skrb ob otopelosti sodobnega človeka ob množičnem kršenju človekovih pravic v bližnji in daljni okolici. Prav v sedanjem času prikajajo na dan zlorabe v družbi in družini, ki so bile znane, pa so bili soljudje in socialne organizacije, šole in druge ustanove strpni do storilca in krivični do povečini nedolžnih in nemočnih žrtev.

Materialna raziskovanja so temelj naravoslovnih znanosti, spoznavanje človekove osebnosti in delovanja je vsebina družboslovnih znanosti, človekovo zdravje obravnavajo medicinske znanosti, presežno duhovno raven pa obravnavajo teološke znanosti. Vse skupaj obravnavajo človeka kot celoto v vseh njegovih danostih. Sodobna znanost je razpršena v delna raziskovalna področja, ki dajejo dobre delne osnove za ustrezno znanje, ne dajejo pa celovitega pogleda. Prav tega pa sodobni od narave odtegnjeni človek najbolj potrebuje, zato so najbolj pomembni posamezniki, ki uspešno združujejo znanja zazličnih področij in postavijo posamezne dosežke v pravo sorazmerje s celoto.

Človek je misleče in moralno bitje, in to ga ločuje od živali, ki jih vodi nagon, človek pa ima poleg gonov tudi spoznanje dobrega in hudega, ki mu je položeno v »srce« in ima svobodno voljo, da se samostojno in odgovorno odloča. Tako lahko postane odličen človek, ki se dvigne nad materialno stvarstvo in osrečuje sebe in soljudi, lahko pa se spusti daleč izpod živalskega sveta in prinaša nesrečo in trpljenje ter si koplje duhovni grob.

Spoštovana bralka in cenjeni bralec, tudi pred vama je odločitev za dobro ali za slabo, za resnico ali za laž, za srečo ali za nesrečo. Vsebinske knjige obravnava stvarnost, ki nam je bolj ali manj dosegljiva in je v popolnosti ni niti v najpomembnejših znanstvenih delih. Zato je skrb vsakega razumnega človeka, da se z vztrajnim iskanjem in preverjanjem dejstev, resnici čim bolj približa.

Pričujoča knjiga ne oznanja enoveljavne resnice, ampak kaže na različne in nezdogmatizirane možnosti in z različnimi analizami in primerjavami prikazuje razlikovanja, ki so za ustrezno presojo najpomembnejša. Podane primerjave dokazujejo bistveno prednost razumevanja zajetih pred antičnih napisov na slovanskih jezikovnih osnovah in potrjujejo mnenja zahodnoevropskih jezikoslovcev, da teh napisov ne razumejo.

Ker nekateri domači in tuji »znanstveniki« še vedno zavračajo razumevanje navedenih napisov na osnovi slovenskega jezika, ki je najbolje ohranil predantične značilnosti slovanskih jezikov, naj svoje zavračanje dokazujejo z boljšim razumevanjem. To lahko podajo v katerem koli jeziku ali v jezikih, ki jih upoštevajo kot smiselno jezikovno osnovo. To bo omogočilo ustrezno primerjavo na enakih osnovah in potrdilo ali zavrnilo njihovo doseganje sprejemanje trditev zahodnoevropskih jezikoslovcev.

Če je ta knjiga k vašim prizadevanjem za lepoto in ohranjanje slovenskega jezika in za iskanje naših slovenskih korenin, ob razločevanju mnenj in dejstev pri iskanju in spoznavanju resnice kaj pripomogla, je njena vsebina upravičena.